

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Katedra historie

Baroko v Klatovech

Didaktická aplikace ve vyučování dějepisu na ZŠ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jana Preslová

Učitelství pro základní školy

Dě – Vv

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 2017

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych podělovala vedoucí své diplomové práce PaedDr. Heleně Východské za odbornou pomoc, cenné rady a věnovaný čas. Také bych chtěla poděkovat vedení klatovských katakomb, se kterým jsem dlouhodobě spolupracovala. V neposlední řadě chci poděkovat své rodině, která mi byla po celou dobu studia oporou.

Obsah

1. Úvod	6
2. Historický vývoj města Klatovy od pravěku do osvícenství	9
3. Baroko	12
3.1. Nejvýznamnější evropští barokní umělci	13
3.1.1. Itálie	13
3.1.1.1. Architekti	14
3.1.1.2. Malíři	14
3.1.1.3. Sochaři	15
3.1.2. Francie	15
3.1.2.1. Architekti	15
3.1.2.2. Malíři	16
3.1.2.3. Sochaři	16
3.1.3. Španělsko	16
3.1.3.1. Architekti	17
3.1.3.2. Malíři	17
3.1.3.3. Sochaři	18
3.1.4. Uplatnění baroka v protestantských zemích	18
3.2. Barokní umění na území českého království	19
3.2.1. Česká barokní architektura	19
3.2.2. České barokní sochařství	21
3.2.3. České barokní malířství	22
3.2.4. Hudba v barokních Čechách	23
3.2.5. Česká barokní literatura	23
3.2.5.1. Jan Ámos Komenský	24
3.2.5.2. Bohuslav Balbín	25
4. Krveronící obraz Panny Marie	27
4.1. Kostel Narození Panny Marie a jeho historie	27
4.2. Milostné a zázračné obrazy	28
4.3. Klatovská Madona	29

4.4.	Vliv Panny Marie Klatovské	31
4.4.1.	Klatovská pouť	31
4.4.2.	Kopie obrazu Panny Marie Klatovské	32
4.4.3.	Seznam vyobrazení Krveronící Panny Marie v Klatovech.....	32
5.	Tovaryšstvo Ježíšovo.....	34
5.1.	Ignác z Loyoly a založení jezuitského řádu	35
5.2.	Stručná historie jezuitského řádu	37
5.3.	Příchod jezuitů do českého království a jejich působení zde.....	37
5.4.	Působení tovaryšstva Ježíšova v Klatovech.....	39
5.4.1.	Vojtěch Chanovský.....	40
5.4.2.	Jezuitská kolej.....	41
5.4.3.	Jezuitské gymnázium	43
5.4.4.	Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie sv. Ignáce	46
5.4.4.1.	Interiér kostela	47
5.4.5.	Katakomy.....	49
6.	Barokní lékárna U Bílého jednorožce	53
6.1.	Lékařství v době barokní.....	54
7.	Didaktická část	57
7.1.	Návrhy didaktických aplikací	59
7.1.1.	„Zázračný“ obraz Panny Marie Krveronící	59
7.1.2.	Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce.....	63
7.1.3.	Katakomy Klatovy	66
7.1.4.	Barokní lékárna U Bílého jednorožce.....	68
8.	Závěr.....	71
9.	Summary.....	73
10.	Seznam literatury	74
11.	Přílohy	I

1. Úvod

Regionální dějiny města Klatov bych nemohla uvést lépe, než slovy Františka Buriánka, Jana Pilaře a Ladislava Stehlíka, která zní: „*Sedmisetleté město Klatovy má svou bohatou historií. Proto patří mezi vzácné klenoty Čech. Každý, kdo se ho byť z dáličky dotkne očima, zůstane očištěn. Černá a Bílá věž na pozadí mohutného valu Šumavy tvoří panoráma jednoho z nejtýpějších českých měst na západním pomezí. Řeka Úhlava mu dává píseň a houslově zvláště melodií.*

Přiložte-li ucho ke krajině, k starému dláždění i věkovitým stavbám, zaslechnut šum a dunění minulosti. Klatovy jsou městem s velikou pamětí. Jeho dějiny vstupovaly neustále do dějin českého národa. Vycházely odtud velké postavy národní historie a kultury a pomáhaly je regenerovat novými podněty.“¹

Bohatá historie Klatovska se „začala psát“ již od dob prvního osídlení místní oblasti, tedy od pozdní doby kamenné. Ve své diplomové práci se však budu věnovat baroknímu uměleckému stylu, který natrvalo pozměnil tvář Klatov. Velká pozornost bude kladena na jezuitský řád, jenž se v době barokní zasloužil o vzestup tohoto města.

Má absolventská práce je určena především pro pedagogy dějepisu na základních školách, kteří by svým žákům rádi obohatili a zpestřili výuku. Mým cílem je zjistit, zda je možné provést expozici barokní látky prostřednictvím exkurze do nejvýznamnějších klatovských barokních památek. Za tímto účelem jsem vybrala arciděkanský kostel *Narození Panny Marie*, jezuitský kostel *Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce*, *Katakomy Klatovy* a barokní lékárnu *U Bílého jednorožce*.

Při psaní jsem měla možnost čerpat jak z velkého množství odborných zdrojů, tak ze svých osobních zkušeností, jelikož po dobu tří let jsem prováděla v těchto památkách: v klatovských katakombách, v jezuitském kostele a v arciděkanském kostele. Zohlednila jsem zájem návštěvníků a jejich nejčastější dotazy, díky čemuž by pedagog, který se rozhodne podle mé diplomové práce vést historickou exkurzi, neměl být zaskočen žádnými relevantními otázkami.

Oporou při tvorbě mé absolventské práce mi byla odborná literatura, ze které jsem vycházela. Nejpodrobněji zpracoval dějiny města Klatov **Vladislav Vančura** ve svém monumentálním díle *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. Vladislav Vančura se

¹ BURIÁNEK, František, PILAŘ, Jan, STEHLÍK, Ladislav. *Klatovy* : Průvodce. Praha: Svěpomoc, 1971, s. 8 – 9.

při své práci opíral o městské knihy, které se nám však do dnešní doby nedochovaly. Díky jeho usilovné práci neupadlo mnoho informací do zapomnění. Nedostatek tohoto díla jde vidět ve faktu, že Vladislav Vančura měl negativní vztah k církvi, jeho postoj se odráží například ve způsobu líčení působení jezuitů v Klatovech.

Další publikací, která zprostředkovává dějiny Klatov od pravěku až do roku 2008, je kniha vzniklá z činnosti autorského kolektivu, jehož vedoucí se stala **Lenka Sýkorová**. Kniha se jmenuje *Klatovy* a jejím velkým přínosem je, že obsahuje i komentovaný přehled pramenů a literatury ke všem kapitolám. Množství tematiky zde zachycené nikterak neovlivnilo kvalitu díla.

Od roku 2007 se v Klatovech každý rok pořádá konference na téma *Barokní jezuitské Klatovy*, po jejímž ukončení je vydán tematický sborník. Díky historikům, kteří se do této akce každý rok zapojují, je téma týkající se působení jezuitského řádu v Klatovech velice pečlivě prozkoumáno a zachyceno. Bohužel mezi témata přednášek nebyla nikdy zařazena barokní lékárna U Bílého jednorožce, čímž se stává nejméně zachycenou barokní klatovskou památkou v sekundárních pramenech.

Během psaní své práce jsem navštívila všechny památky, kterým se věnuji. Návštěva každé z nich se stala cenným zdrojem informací. Ve většině z nich se nacházejí informační tabule a každý okruh je možné v případě zájmu absolvovat s průvodcem. Mnoho informací jsem získala také ve Vlastivědném muzeu Dr. Hostaše v Klatovech.

Má diplomová práce se skládá ze dvou částí, z části teoretické a z části didaktické. V první části jsou zachyceny všechny důležité informace týkající se tématu, tato část slouží především pedagogům k prohloubení odborných znalostí týkajících se působení barokního slohu v Klatovech. V druhé části navrhuji vhodné didaktické aplikace sloužící pro prezentaci a fixaci daného tématu. Co se týče pořadí prezentace jednotlivých klatovských památek, tak jsem se v obou částech držela stejné struktury a to jednak s ohledem na lepší přehlednost, a jednak také z toho důvodu, že jejich pořadím sleduji jistou návaznost.

V první kapitole jsem zachytila historii města Klatov i blízkého okolí a to od pravěku do nástupu barokního slohu. Tato kapitola nepředstavuje podrobné dějiny Klatov, jsou zde koncentrovány pouze ty poznatky, které by žákům z Klatovska o tomto okresním městě měly být během hodin dějepisu prezentovány a které by měly být následně fixovány.

Následující kapitola je věnována obecně baroknímu slohu. Je pravdou, že ve své práci se budu snažit vytvořit didaktické aktivity tak, aby bylo možno barokní sloh vyučovat prostřednictvím regionálních dějin, přesto by však učitel měl mít k dispozici výkladový rámec, o který se jeho pedagogická činnost opírá, a právě tento rámec zde tvoří vliv baroka

v Evropě. Tato kapitola může být také přínosná pro ty učitele, kteří hledají způsob výuky barokního tematického celku.

Tématem třetí kapitoly je „zázračný“ obraz Krveronící Panny Marie, který je uchovávan v nejstarší klatovské budově – v kostele zasvěcenému Narození Panny Marie, též nazývaném arciděkanský kostel. Tato budova časem zaznamenala značné množství rekonstrukcí, podepsalo se na ní mnoho stavebních slohů a časových etap, což pedagogovi umožňuje při exkurzy fixovat již nabitě poznatky týkající se regionální historie a zároveň tyto poznatky doplnit o nové informace.

Předposlední kapitola teoretické části je zaměřena na řád Tovaryšstva Ježíšova a jeho působení v Klatovech. Z činnosti tohoto řádu zde vznikly tři budovy, jedná se o jezuitský kostel, jezuitskou kolej a také proslulé klatovské katakomby.

Poslední kapitola je věnována barokní lékárně U Bílého jednorožce, jejíž prostředí je díky autentickému baroknímu vybavení opravdu působivé a pro edukační účely vhodné.

V didaktické části své diplomové práce se zaměřuji výhradně na výše zmíněné klatovské památky a na návrhy vhodných didaktických aplikací. I tato část je dělena na jednotlivé podkapitoly, které jsou chronologicky strukturovány stejně tak, jak byl každý objekt prezentován v části teoretické.

2. Historický vývoj města Klatovy od pravěku do osvícenství

Okolí Klatov bylo osídleno již v pravěku. Podle dosavadních archeologických nálezů se zde sídlili první lidé teprve v období neolitu². Z této doby se nám dochovaly artefakty z kultury s vypíchanou keramikou, jedná se pouze o dva sekeromlaty nalezené v Jíně u Švihova. Z následujícího období, z eneolitu³, máme více pozůstatků. Jedná se o artefakty a archeologické objekty vzniklé z činnosti nositelů chamské kultury. Chamská kultura se vyznačuje výšinnými sídlišti, opevněnými valy a příkopy. Po odeznění chamské kultury zůstalo Klatovsko stranou vývoje. Na území Klatov ani v blízkém okolí se nenašly žádné artefakty, které by nám dokládaly, že se zde nacházela jiná eneolitická kultura.⁴

V době bronzové⁵ na Klatovsko přicházejí nositelé českofalcké mohylové kultury, a zahájují tak dodnes trvající etapu nepřetržitého osídlení Klatovska. Nejstarší osídlení bylo objeveno nedaleko Makova, nálezy z pozdější doby mohylové kultury se uskutečnily pod svahem Klatovského Boru a ojedinělé nálezy se například udály i v samotném městě. Mezi významná archeologická naleziště, kde se uskutečnily objevy pocházející z této doby, patří například pohřebiště prozkoumané prvním správcem městského muzea v Klatovech JUDr. Karlem Hostašem na vrchu Husín u Tajanova a u Točnicku. Archeologické nálezy dokládají, že se na Klatovsku vyskytovaly i další kultury doby bronzové – kultura popelnicových polí, milavečská kultura a později kultura nynická.⁶

Z doby železné jsou datována významná archeologická naleziště pouze do starší doby železné, která se také nazývá dobou halštatskou⁷. V době laténské⁸ pravděpodobně nebylo Klatovsko místem zájmu tehdejších obyvatel. Když se mluví o archeologických nalezištích, jedná se opět většinou o pozůstatky hrobů, pohřebiště starší halštatské bylo nalezeno v lokalitách Tajanov a Točník. U Malechova pak byl uskutečněn objev hradiště, které vzniklo v pozdní době halštatské.⁹

² Přibližná datace neolitu na českém území je 5 000 – 3 000 před naším letopočtem.

³ Přibližná datace eneolitu na českém území je 3 000 – 2 000 před naším letopočtem.

⁴ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 17 – 20.

⁵ Přibližná datace doby bronzové na českém území je 1 900 – 800 před naším letopočtem.

⁶ KLIČKA, Petr. *Pravěké Klatovsko*. Plzeň, 2011. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Helena Východská, s. 43 – 54.

⁷ Přibližná datace doby halštatské na českém území je 900 – 550 před naším letopočtem.

⁸ Přibližná datace doby laténské na českém území je 400 – 30 před naším letopočtem.

⁹ METLIČKA, Milan (a spol.). *Pravěk a raný středověk jihozápadních Čech*. Katalog expozice. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2015. ISBN 78-80-7247-123-2, s. 106 – 135.

V době římské¹⁰ a době stěhování národů¹¹ zůstalo Klatovsko stranou zájmů. Existují záznamy o nálezích několika bronzových spon z římské doby, avšak jejich původ je sporný. Tvzení, že Klatovsko bylo v této době osídleno se opírá o nálezy keramiky z římské doby objevené v pozdě halštatských hradištích. Z doby stěhování národů je pak známý pouze jeden nález uskutečněný v Předslavi. Jedná se o zbytek zásobnice.¹²

Slované přicházejí do oblasti Klatovska na konci 7. století. Vzhledem k poloze se toto území dostávalo čím dál více pod nadvládu franské říše a to především v důsledku moci řezenského biskupství, jehož vliv byl zlomen roku 973. V této době byla Šumava důležitá především díky obchodním stezkám, které skrze ni vedly z Bavorska do Čech. Přes lokalitu, kde nyní leží město Klatovy, žádná taková stezka nevedla.¹³

K nejvýznamnější události v raných dějinách Klatov došlo kolem roku 1260. Tohoto roku král Přemysl Otakar II. zde založil nové město, které své jméno získalo díky místní osadě Klatov. V důsledku chybějících písemných pramenů nejsou jeho pohnutky vedoucí k tomuto činu zřejmé. Nejčastěji vedly k zakládání měst ekonomické a obranné důvody, včetně potřeby efektivnější správy území. Do popředí se také dostává předpoklad, že Přemysl Otakar II. se snažil zabránit obchodním aktivitám Bavorů, kteří začali pronikat do jihozápadní části českého království po již vzniklé obchodní stezce.¹⁴

Královské město Klatovy získalo postupem času řadu privilegií, která pomohla rozvoji města. Mezi ta nejvýznamnější patřilo právo soudní a právo hrdelní. Mnoho privilegií město získalo za vlády rodu Lucemburků. Karel IV. udělil roku 1378 městu právo pořádat trhy na neděli Jubilate.¹⁵ Řada privilegií udělována králi odpouštěla klatovskému městu daně a poplatky, a to vždy s ohledem na katastrofy, které město utrpělo. Král Václav II. tak odpustil měšťanům placení po požáru r. 1291, Václav IV. zase odpustil daně za účelem opravení hradeb a dvakrát pak Jiří z Poděbrad prominul Klatovům placení berní z důvodu ničivého městského požáru.¹⁶

Město Klatovy za vlády Karla IV. zaznamenalo rozkvět, který z počátku pokračoval i v období vlády jeho syna Václava IV., avšak přívětivá atmosféra zanikla

¹⁰ Přibližná datace doby římské na českém území je 40 před našim letopočtem. – 380/420 našeho letopočtu.

¹¹ Přibližná datace doby stěhování národů je 375 – 7. století.

¹² SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 33.

¹³ VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 1. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1927, s. 32 – 33.

¹⁴ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 39 – 44.

¹⁵ Jedná se o 3. neděli po Velikonocích

¹⁶ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. IV. díl. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-85983-16-8, s. 889 – 890.

v souvislosti se snahou o nápravu církevních poměrů. Klatovští občané se postavili proti prodeji odpustků a stejně jako v českém království i zde se situace vyhrotila a místní obyvatelé se postavili církevní vrchnosti. Agrese klatovských měšťanů měla za následek úplné zničení kláštera sv. Vavřince, který se nacházel za městskými branami, církevní majetek uvnitř hradeb zůstal nedotčen.¹⁷

Doba vlády Jagellonské dynastie se nesla pro Klatovy v duchu klidu a prosperity. Životní úroveň klatovských obyvatel se zvýšila a Klatovy byly po Plzni nejbohatším městem v západní části království.¹⁸

Včlenění zemí Koruny české do habsburské monarchie znamenalo pro Klatovy příznivé i méně příznivé chvíle. Nepříznivé pro ně byly především Ferdinandovy snahy o upevnění královské moci, dále pak byly stíženy placením nových poplatků v důsledku odmítnutí pomoci králi během šmalkaldské války^{19, 20}.

Pod vládou habsburské dynastie zaznamenaly však Klatovy i dobu ekonomické prosperity. O tom svědčí i fakt, že v polovině 16. století došlo k architektonickému rozvoji, v této době byla postavena Černá věž, městská radnice, Bílá věž a také byl opraven kostel Narození Panny Marie. O tento architektonický rozkvět se zasloužil především mistr Antonín, který byl italského původu.²¹

Již tři roky před vypuknutím třicetileté války dopadla na Klatovy tíživá situace, která byla zapříčiněna jednak ničivým požárem města a také tím, že město bylo rukojmím císařských věřitelů. Když se klatovští měšťané doslechli o pražské defenestraci roku 1618, zjevně se ze situace příliš neradovali. Vzhledem k tomu, že město bylo stále utrakvistické, tak se postavilo na stranu rebelů, což s přihlédnutím k budoucím událostem nebylo moudré rozhodnutí. V důsledku událostí mezi léty 1615 – 1648 byl zastaven demografický a ekonomický rozvoj města, v Klatovech po válce žilo jen něco málo přes tisíc lidí, přibližně čtyři pětiny obyvatel přišly během bojů o život. Ještě mnoho let po ukončení třicetileté války se město z událostí vzpamatovalo.²²

¹⁷ VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 1. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1927, s. 70 – 81.

¹⁸ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 143.

¹⁹ Pojem šmalkaldská válka označuje konflikt mezi císařem a luteránskými knížaty, ony boje probíhaly v letech 1546 – 1547. Český král Ferdinand I. chtěl pomoci svému bratru, Karlu V., a to, že mu česká města odmítla pomoci, využil k upevnění své moci.

²⁰ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 153 – 154.

²¹ VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 1. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1927, s. 357 – 407.

²² SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 202 – 210.

3. Baroko

18. století bylo přelomovým v mnoha ohledech, byla učiněna řada objevů na vědeckém poli²³, mnoho evropských vládařů se chopilo absolutistické moci²⁴ a církev se dočkala opětovného vzestupu. Toto století s sebou přineslo také nový a velice působivý sloh – baroko.

Pojem baroko vyjadřuje umělecký sloh, který ovlivňoval umění v 17. i v 18. století. Datace tohoto slohu je problematická, jelikož různí kunsthistorici zastávají různé názory. Především ve starší odborné literatuře je prezentována informace, že ke zrodu baroka došlo na konci 16. století a že tento sloh přetrval až do první poloviny 18. století.²⁵ Někteří odborníci tuto dataci nepokládají za platnou, uměleckou tvorbu konce 16. století považují za manýristickou, umělecká díla vzniklá na počátku 18. století pak řadí již do rokokového směru.²⁶

Původ pojmu baroko není jednoznačný. „*Někteří uměnovědci je odvozují z řeckého pojmu „báros“, jenž znamená „tíhu, hojnost“, a bezpochyby tím narážejí na přemíru dekoru na uměleckých dílech, jiní je vykládají jako deformaci latinského výrazu „verruca“, to je „bradavice“, mnozí se zase kloní k tomu, že tu jde o portugalské slovo „barroco“, jímž klenotníci označovali velké perly nepravidelných tvarů, anebo o španělské názvy těchto perel „barrueco“ či „berrueco“, a další vykladači razí ještě jiné teorie.*“²⁷ Poprvé bylo slovo baroko, jakožto označení slohu, který ovlivnil umělecká díla 17. století, užito v polovině 18. století. V této době bylo na nově vznikající umění nahlíženo jako na úpadkové, označení „*barokní*“ bylo vnímáno tedy hanlivě. Teprve v 19. století se začal být tento pojem uznáván celosvětově, za což se zasloužil historik umění Jakob Burckhardt. V dnešní době pod tento pojem neřadíme pouze umělecký sloh, ale je chápán také jako životní styl a také i jako označení dějinné periody.²⁸

Barokní umění, ať už se jedná o sochařství, malířství či architekturu, zachycuje pohyb a je v něm jisté napětí, proto si baroko vysloužilo označení „*dynamizující směr*“.

²³ Vědeckému rozvoji v 18. století přispěli velikáni, jako byli například **Isaac Newton** (*1643 – † 1727), **Benjamin Franklin** (*1706 – † 1790), Alessandro Volta (*1745 – † 1827), nebo **James Watt** (*1736 – † 1819).

²⁴ K absolutistickému způsobu vládnutí bylo přistoupeno v Rakouské monarchii, v carském Rusku, v Prusku, ve Španělsku, Portugalsku a Dánsku.

²⁵ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 8 – 338.

²⁶ CHATELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0, s. 385.

²⁷ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 7.

²⁸ BĚLINA, Pavel, KAŠE, Jiří, MIKULEC, Jiří, VESELÁ, Irena, VLNAS, Vít. *Velké dějiny zemí koruny české. Svazek IX., 1683 – 1740*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-105-4, s. 397.

Umělci tvořící v duchu tohoto směru pracují často s kontrastem, objevuje se tak hra se světlem a stínem, krásou a ošklivostí a souboj dobra se zlem.²⁹ Práce s protiklady je pro barokní umění signifikantní. Barokní umělci dokázali skrze zobrazení jednoho pólu divákovi přiblížit pól druhý, tedy zvládli za pomoci vyobrazení ošklivosti vystihnout krásu, dílo s tematikou smrti zase sloužilo k uvědomění si života.³⁰ Cílem barokních umělců bylo pozorovatele zaujmout a dosáhnout jeho zapojení, pracovali s nerovnými liniemi a mnohdy i s iluzionismem. Jejich díla, která se snaží být co nejvíce efektní, mohou na některé pozorovatele působit až teatračně.³¹ Barokní budovy působily zvenčí i zevnitř velice monumentálně, v interiérech bylo užíváno torčovaných sloupů, štukové a malířské výzdoby.³²

Umělecká díla vytvořená pod vlivem barokního slohu vyvolávají u pozorovatele hluboké emoce, proto si tento sloh získal přízeň katolické církve, nelze však zaměňovat označení „barokní umění“ za „katolické umění 18. století“, jelikož se s tímto slohem lze setkat i v protestantských zemích a také v zemích s pravoslavnou vírou.³³

Během 17. století se baroko rozšířilo do celé Evropy, vliv získalo i v carském Rusku. Vedoucí postavení měla Itálie, zdejší tvorba se stala vzorem pro ostatní země, především pak pro země s katolickou vírou. Ne každá země šla ve šlépějích, které vytyčil Apeninský poloostrov, například Francie se vydala svou vlastní cestou. Nelze tedy říci, že baroko ve všech evropských zemích bylo vždy stejného charakteru.³⁴

3.1. Nejvýznamnější evropští barokní umělci

3.1.1. Itálie

Itálie se stala díky zdejšímu sídlu papeže centrem barokního umění po dobu více než šedesát let. V Římě se v této době koncentrovali nejvýznamnější umělci nejen z celého Apeninského poloostrova, ale z celé Evropy.

²⁹ OLIVERIUSOVÁ, Jana. *Nástin dějin kultury*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-75-3, s. 73 – 74.

³⁰ ECO, Umberto, *Dějiny krásy*. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-677-7, s. 233 – 234.

³¹ TOMAN, Rolf. *Baroko*. Architektura, sochařství, malířství. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5, s. 7 – 10.

³² OLIVERIUSOVÁ, Jana. *Nástin dějin kultury*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-75-3, s. 74 – 75.

³³ BĚLINA, Pavel, KAŠE, Jiří, MIKULEC, Jiří, VESELÁ, Irena, VLNAS, Vít. *Velké dějiny země koruny české. Svazek IX., 1683 – 1740*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-105-4, s. 398.

³⁴ CHÁTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0, s. 385.

3.1.1.1. Architekti

Ze všech italských umělců vynikají především tři muži, jimiž jsou **Carlo Madena**, **Gian Lorenzo Bernini** a **Francesco Borromini**, přičemž každý z nich přispěl utváření barokní tváře Itálie. Carlo Maderna se zasloužil o dostavění *katedrály sv. Petra*³⁵ v Římě a jeho rukou byl nakreslen návrh, podle kterého byla postavena hlavní loď tohoto chrámu. Další charakteristický římský architektonický skvost navrhl Gianlorenzo Bernini. Jedná se o náměstí před katedrálou sv. Petra, které má symbolizovat objímající a láskyplnou náruč katolické církve. Francesco Borromini sice projektoval stavbu menších rozměrů než předchozí dva architekti, jeho odkaz však není o to méně hodnotný, je totiž považován za zakladatele dynamického typu baroka a to díky tomu, že při stavbě kostelíku *San Carlino* využil vlnících se linií.³⁶

3.1.1.2. Malíři

Barokní malířská díla italského původu jsou částečně zastíněna architektonickou a sochařskou tvorbou, přesto si zasluhují pozornost a nejvíce ze všech pak díla dvou malířů. Prvním z nich se jmenoval **Michelangelo Merisi**, je však více znám pod jménem **Caravaggio**³⁷. Caravaggio se snažil o co nejkutečnější zobrazení jevu a za tímto účelem využíval řadu prvků, přičemž jedním jeho nejcharakternějšími prvky byla hra se světlem a stínem. Caravaggiem se nechala ovlivnit celá řada dalších barokních umělců. Druhým významným malířem, který působil mimo jiné i v Římě, byl **Annibale Carracci**. Ten spolu se svým bratrem Agostinem a bratrancem Ludovicem založili uměleckou akademii v Bologni, která se vyznačovala kreslením podle skutečnosti a studiem antického odkazu.³⁸

³⁵ Základní kámen bazilik sv. Petra byl položen na počátku 16. století, samotná výstavba trvala více než 120 let. V historii stavby této baziliky najdeme mnoho významných a známých architektů, jako je například **Donato Bramante**, **Raffael Santi**, **Michelangelo Buonarroti**, **Giacomo Barozzi da Vignola**, **Carlo Medrno** rozšířil tento seznam spolu s **Gianem Lorenzem Berninim** a **Francescem Borromim**.

³⁶ ČERNÁ, Marie. Dějiny výtvarného umění. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 95.

³⁷ Jeho život a dílo je zachyceno na internetových stránkách: <http://www.caravaggio-foundation.org/>

³⁸ FARTHING, Stephen. *Umění*. Od počátku do současnosti. Praha: Slovart, 2002. ISBN 978-80-7391-622-0, s. 212 – 214.

3.1.1.3. Sochaři

Ze všech sochařů, kteří v Itálii v barokní době působili, přitahuje největší pozornost osoba Gian Lorenza Berniniho³⁹. Z rukou tohoto sochaře, který se rovněž proslavil jakožto architekt a malíř, vznikla taková monumentální a působivá díla jako je například *Fontána čtyř řek* či *Vidění svaté Terezie*. Gian Lorenzo Bernini byl také pověřen papežem Alexandrem VII. zhotovením sochařské výzdoby katedrály sv. Petra.⁴⁰

3.1.2. Francie

17. století se v historii Francie zapsalo jako doba, kdy prosperovalo nejen umění, ale i věda a kultura. Francie zažila svůj rozkvět již za vlády Ludvíka XIII., na výsluní slávy se ocitla až později, za vlády Ludvíka XIV.

Ve Francii, více než v ostatních státech, bylo umění propojeno se státní politikou, z tohoto důvodu v místním umění nevznikalo mnoho směrů. Prosadily se zde dva umělecké proudy, první a o poznání větší byl proud zastávající klasicismus, druhým pak byl proud ovlivněn barokním uměním.⁴¹ V této práci se budu zaměřovat pouze na umělce, kteří byli ovlivněni barokem.

3.1.2.1. Architekti

Francouzské barokní památky jsou jedinečné tím, že tamní architekti odmítali využívat nerovných a vlnících se linií, dávali větší důraz na racionální rozložení a přehlednost stavby. V barokní době se pařížská šlechta koncentrovala do čtvrtě Marais a nechávala zde vybudovat nový typ městských paláců, který se vyznačoval mansardovou střechou⁴². Tento typ střechy proslavil francouzský barokní architekt **Jules Hardouin-**

³⁹ Jeho dílo je možné si prohlédnout na stránkách: <https://www.wikiart.org/en/gian-lorenzo-bernini>

⁴⁰ CHÁTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0, s. s. 400 – 401.

⁴¹ TOMAN, Rolf. *Baroko*. Architektura, sochařství, malířství. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5, s. 419.

⁴² Jedná se o tvar střechy, který umožňuje využívat vnitřní prostor střechy jako obytné místo neboli jako mansardu.

Mansart, který spolu s dalšími francouzskými architekty, jako byl například **Jacques Lemercier** a **Robert de Cotte**, patřil mezi významné barokní umělce.⁴³

3.1.2.2. Malíři

O přenesení zásad barokního malířství na území Francie se zasloužil **Simon Vouet**⁴⁴, který se sám s barokem setkal během svého patnáctiletého pobytu v Itálii. Vouetův žák, **Charles Le Brun**, působil ve službách Ludvíka XIV., z jeho rukou vzešla výzdoba Zrcadlové galerie a sálů Míru a Války ve Versailles a bylo mu svěřováno vedení různých architektonických projektů, čímž mohl ovlivnit výtvarný styl „krále slunce“. Jeho místo, poté, co Ludvíkovu přízeň získal Colbertův nástupce Louvois, zaujal **Pierre Mignard**, který proslul jako skvělý portrétista.⁴⁵

3.1.2.3. Sochaři

Stejně jako malířství i francouzské sochařství bylo do značné míry zpočátku ovlivněno italskými sochaři, časem se však od italského vzoru oprostilo a získalo svébytný ráz. Francouzští sochaři se často inspirovali osobností panovníka. Vznikla řada soch a byst Ludvíka XIV., sochy, které zdobí park zámku Versailles, v sobě zase ukrývají alegorickou narážku na politiku. Sochaři, kteří tvořili v tomto duchu, byli například **François Girardon** a **Simon Guillain**. Jedinečným přínosem pro francouzské sochařství představoval **Pierre Puget**, který uznával tvorbu barokních umělců a který se vyznačoval tím, že ve Francii prosadil umění působící na emoce a nedodrжуje tak klasicistické zásady.⁴⁶

3.1.3. Španělsko

Pro španělské hospodářství a politiku znamenalo 17. století období úpadku, to však neplatí pro umění, které naopak dosahovalo rozkvětu vyznačující se rozmanitostí,

⁴³ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 97 – 98.

⁴⁴ Na jeho kompletní tvorbu se zaměřují internetové stránky: <http://www.simon-vouet.org/>

⁴⁵ TOMAN, Rolf. *Baroko*. Architektura, sochařství, malířství. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5, s. 418 – 419.

⁴⁶ CHÁTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0, s. 403 – 404.

zdobností a mnoha kontrasty. Španělské baroko bylo značně ovlivněno italským prostředím, předpoklady pro tento směr byly rozvinuty již dříve, což vede k názoru, že tento směr by se ve Španělsku rozvinul i bez italského podnětu.⁴⁷ Pro tuto evropskou zemi více než pro ostatní, je příznačné silné propojení umění a církevních hodnot, jelikož právě katoličtí představitelé si mohli dovolit investovat značné částky do výstaveb budov a následné výzdoby interiérů.⁴⁸

3.1.3.1. Architekti

Španělská barokní architektura se ze strany kunsthistoriků nedočkala nikterak silné pozornosti, jako překážka se zde projevuje skutečnost, že ve spojení se zdejší architekturou v 17. století nelze užít žádného pojmu, který by byl zároveň platný v evropském měřítku. Komplikaci také představuje nepropojenost zbudované památky se jménem tvůrce. V této době, která příliš architektům nepřála, tvořili **José Benito de Churriguera** a **Juan Gómez de Mora**.⁴⁹

3.1.3.2. Malíři

Španělská malířská díla, stejně jako díla sochařská, mají tendenci o co nejméně zobrazení. Obrazy, vyjadřující jak dramatické, tak emotivní témata, jsou postaveny na výrazných barevných kontrastech. Španělsko dalo v barokní době světu mnoho významných malířů, je možné jmenovat osobnosti jako **José Ribera**, **Francisco de Zurbarán** a **Bartolomé Esteban Murillo**, ty všechny však převyšoval **Diego Rodriguez de Silva y Velázquez**.^{50, 51} Velázquezovi se podařilo vydobýt slávu na královském dvoře panovníka Filipa IV., kterého spolu s jeho rodinou nejednou portrétoval. Filip IV. jmenoval Velázqueze do mnoha funkcí a daroval mu tak privilegované postavení, tyto funkce zároveň však znamenaly, že se Velázquez nemohl věnovat malování tak často jako ostatní malíři. Oproti ostatním měl ale výhodu, že měl přístup k mistrovským dílům v královských sbírkách, od nichž se mnoho naučil. I přesto, že Velázquez ve srovnání

⁴⁷ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 69 – 71.

⁴⁸ CHÁTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0, s. 404.

⁴⁹ TOMAN, Rolf. *Baroko*. Architektura, sochařství, malířství. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5, s. 78 – 79.

⁵⁰ Jeho dílo je zachyceno na stránkách: <http://www.diegovelazquez.org/>

⁵¹ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 98 – 99.

s ostatními umělci nepatřil k nejproduktivnějším, jeho přínos pro barokní umění je nezanedbatelný.⁵²

Vzhledem k událostem, které proběhly v 16. století v Nizozemí, má španělské baroko vliv na tvorbu malíře **Petruse Pauluse Rubense**. V jeho dílech je zachyceno mnoho témat, nejvíce se mu však podařilo zachycovat podobizny a to svých rodinných příslušníků i cizích osob.⁵³

3.1.3.3. Sochaři

O nevalné situaci, ve které se španělské sochařství v této době nacházelo, může svědčit i fakt, že jako převládající materiál ke zhotovování soch se stále užívalo dřevo. Sochy a sousoší představují vyobrazení různých emocí spjatých s katolickou vírou, přičemž toto vyobrazení je velice skutečné a věrohodné. V barokním duchu tvořili sochaři **Juan Martínez Moñtanés, Gregorio Hernández a Pedro Roldán**.⁵⁴

3.1.4. Uplatnění baroka v protestantských zemích

Barokní sloh se prosadil i v zemích, kde nevládla katolická víra, avšak místní politická a náboženská situace měla na umění značný vliv. Je pochopitelné, že vzhledem k odlišným podmínkám, mělo umění v jednotlivých protestantských zemích rozdílné rysy, souhrnně lze však říci, že se vytrácela náboženská tematika.⁵⁵

Největším protestantským barokním umělcem se stal **Harmenszoon Rembrandt van Rijn**⁵⁶, který pocházel se severu Nizozemska. V jeho dílech je poznat znalost Rubensovi a Caravaggiovi tvorby, jeho obrazy jsou velice působivé a kontrastní, což dosvědčuje i jeho nejznámější dílo *Noční hlídka*.⁵⁷

⁵² PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 99 – 138.

⁵³ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 100 – 101.

CHÁTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0, s. 404 – 405.

⁵⁵ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 175 - 307.

⁵⁶ Jeho obrazy je možné si prohlédnout pod odkazem: <http://www.slavneobrazy.cz/vsechny-reprodukce/rembrandt-van-rijn>

⁵⁷ CHÁTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0, s. 413 – 414.

3.2. Barokní umění na území českého království

Při studiu působení barokního slohu nelze opomenout dobový kontext, který bezprostředně působil na kulturu, hospodářství, společenské dění a také na uplatnění umění.

Události, které měly nedožrnné následky, odstartovala 2. pražská defenestrace roku 1618. Třicetiletá válka, která následovala, zapříčinila hospodářskou nestabilitu, potvrzení absolutistických pravomocí panovníka a násilnou rekatolizaci českého obyvatelstva. Ke stabilizaci poměrů, které měla za následek třicetiletá válka, došlo až v 80. letech 17. století, v této době došlo k nárůstu počtu obyvatel, k opětovnému vzestupu českých měst a k rozmachu stavitelské činnosti. V 18. století, kdy má baroko v českých zemích stále vliv, dochází ke změnám v každodenním životě, které byly zapříčiněny reformami Marie Terezie a jejího syna Josefa II.⁵⁸

České barokní umění je co do kvality provedení srovnatelné s uměním evropským a i přesto, že baroko přišlo na česká území poněkud násilnější cestou, zdomácnělo zde a natrvalo pozměnilo tvář nejednoho českého města. Výtvarné umění bylo více než dříve v této době prostředkem církevní politiky a reprezentace bohaté šlechty.⁵⁹

Baroko má vliv v Čechách až do nástupu Marie Terezie, za jejíž vlády začíná pronikat na toto území rokoko. Rokoko, které lze od baroka odlišit především díky ornamentům, je záhy, přibližně v polovině 18. století, vystřídáno klasicismem.⁶⁰

3.2.1. Česká barokní architektura

Ve spojitosti s příchodem baroka do zemí Koruny české se užívá metafora, že baroko vstoupilo do Čech Matyášovou bránou. Ta je vstupní branou do Pražského hradu a byla pravděpodobně dokončena roku 1614 za vlády císaře Matyáše I., přičemž je paradoxní, že první barokní památka na českém území vznikla za vlády císaře, který přesunul hlavní město monarchie zpět do Vídně, čímž byl zapříčiněn úpadek Pražského hradu na dobu přibližně tři století.⁶¹

⁵⁸ OLIVERIUSOVÁ, Jana. *Nástin dějin kultury*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-75-3, s. 77 – 78.

⁵⁹ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 313 – 315.

⁶⁰ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 106.

⁶¹ OLIVERIUSOVÁ, Jana. *Nástin dějin kultury*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-75-3, s. 78.

První barokní stavby byly zhotovovány pod vedením zahraničních architektů, byla jich celá řada, přičemž mezi ty nejvýznamnější se řadí **Carlo Lurago**⁶², **Francesco Caratti**⁶³, **Giovanni Battista Mathey**⁶⁴, **Giovanni Battista Alliprandi**⁶⁵, **Jan Bernard Fischer z Erlachu**⁶⁶ a **Jan Lukáš Hildebrand**^{67, 68}.

Architektem, jehož rodina sice pochází z Itálie, avšak v Čechách již v barokní době zdomácněla, je **Jan Blažej Santini Aichel**. Ten patří k nejvýznamnějším představitelům architektonického stylu s názvem barokní gotika⁶⁹. Santinimu se podařilo při mnohých přestavbách gotických kostelů a klášterů vkusně využít barokní prvky, čehož si lze povšimnout například v Kladrubech nebo v Sedlci u Kutné Hory. Jedinečný ve svém provedení je pak *kostel sv. Jana Nepomuckého* na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou, který byl zbudován podle návrhů vyhotovených Santinim.⁷⁰

S českým barokem je nepopíratelně spjatá rodina Dietzenhoferů, která byla německého původu a tvořila na českém území. Z této rodiny vzešli dva velcí stavitelé – **Kryštof Dietzenhofer** a jeho syn **Kilián Ignác Dietzenhofer**. Kryštof Dietzenhofer je považován za architekta několika kostelů, v jejichž čele stojí *kostel sv. Mikuláše*, kde měl údajně⁷¹ Kryštof Dietzenhofer projektovat loď a průčelí.⁷²

Kilián Ignác Dietzenhofer se architektonickému „řemeslu“ naučil ve Vídni a v Itálii. Poté, co se roku 1716 vrátil do Prahy, začal pracovat v otcově dílně a postupem času svého otce v řemesle předčil. K jeho vrcholným dílům patří *kostel sv. Jana*

⁶² Carlo Lurago se jakožto stavitel působící ve službách jezuitského řádu podílel na výstavbě nejméně jednoho objektu, který tomuto řádu náležel, Klementinum, bylo jedním z nich.

⁶³ Francesco Carratti byl stejně jako Carlo Lurago italského původu, do dnešní doby se nám z jeho tvorby zachovala řada paláců, mezi nimiž vévodí Černínský palác.

⁶⁴ Giovanni Battista Mathey přišel do Čech z Francie a dodnes nám jej v Praze připomíná zámek v Troji a kostel sv. Františka na Starém městě u Mostecké věže.

⁶⁵ Giovanni Battista Alliprandi byl architekt severoitalského původu, který se do historie české architektury zapsal především díky návrh a realizaci zámeckého komplexu Kuks.

⁶⁶ Jan Bernard Fischer z Erlachu byl rakouským architektem, jenž vystavěl Clam-Gallasův palác v Praze.

⁶⁷ Jan Lukáš Hildebrand působil také v Čechách, podle jeho návrhů byl postaven například kostel sv. Vavřince v Jablonném v Podještědí, avšak jeho nejznámější dílo se nachází ve Vídni, je jím palácový komplex Belveder.

⁶⁸ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 104.

⁶⁹ Barokní gotika se jeví jakožto tvořící se opozice proti pronikající moci nových katolických řádů. Tento architektonický styl se snažil poukázat na vrchol gotiky před vypuknutím husitských válek a zároveň chtěl vyzdvihnout dobové klima. Barokní gotika provazovala dynamický rys baroka a výrazové prostředky gotiky.

⁷⁰ BĚLINA, Pavel, KAŠE, Jiří, MIKULEC, Jiří, VESELÁ, Irena, VLNAS, Vít. *Velké dějiny země české. Svazek IX., 1683 – 1740*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-105-4, s. 511 – 517.

⁷¹ Jeho účast je zde i u dalších jeho staveb pouze předpokládána, jelikož chybí důkazy prokazující jeho zásluhy na výstavbě.

⁷² PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 319.

Nepomuckého na Skalce na Novém Městě v Praze a především dostavba *chrámu sv. Mikuláše* na Malé Straně, který se může díky jeho plánům pyšnit kupolí.⁷³

Monumentálnost barokních staveb vedla prostý lid k vytváření si vlastních, i když prostších, staveb. Jak uvádí Jana Oliveriusová: „*Inspirace barokní architekturou se ve venkovském prostředí projevila nejuceleněji v jižních Čechách ve formě, která je nazývána selské baroko. Vedle jednotlivých staveb se v některých lokalitách zachovaly památky na selské baroko v ucelené podobě, jak to dokazují vesnice Vlastiboř nebo Holašovice.*“⁷⁴

3.2.2. České barokní sochařství

Sochařská díla, která v barokní době vznikala, byla většinou značnou a často i nedílnou součástí architektury, avšak nelze je vnímat pouze jako dekorační prvek. Největší osobnosti českého barokního sochařství působili v první polovině 18. století, jsou jimi **Ferdinand Maxmilián Brokoff** a **Matyáš Bernard Braun**⁷⁵. Díla těchto dvou mistrů by však nedosahovala také kvality, kdyby nemohli navázat na tvorbu svých předchůdců, jež nelze opomenout.⁷⁶

Představitelem raného barokního sochařství se stal **Jan Jiří Bendl**, který se nechal inspirovat renesanční tvorbou Michelangela. K Bendlovým nejvýznamnějším dílům patří například dvanáct soch určených pro kostel sv. Salvátora, nebo Mariánský sloup, který zdobil Staroměstské náměstí a dnes je k vidění v Lapidáriu Národního muzea. Dramatický rys soch se však více než v Bendlových dílech projevil v dílech jeho současníků – v tvorbě **Matěje Václava Jäckela**, **Ondřeje Filipa Quitainera** a **Františka Preisse**.⁷⁷

Ferdinand Maxmilián Brokoff vzešel z kamenické rodiny. Jeho otec, Jan Brokoff, založil v Praze kamenickou dílnu, kde se jeho dva synové naučili řemeslu. Ferdinand Maxmilián postupem času zastínil svého otce i svého staršího bratra Michala Jana a převzal vedení dílny. Ferdinand Maxmilián Brokoff vytvářel svá sochařská díla především pro pražské město, jeho sochy se staly ozdobou Karlova mostu, průčelí Morazinského paláce, Hradčanského náměstí a dalších míst.⁷⁸

⁷³ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 319 – 323.

⁷⁴ OLIVERIUSOVÁ, Jana. *Nástin dějin kultury*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-75-3, s. 81.

⁷⁵ Jeho životopis a ukázkou děl lze nalézt na stránkách: <http://www.artmuseum.cz/>

⁷⁶ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 323.

⁷⁷ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 107.

⁷⁸ BĚLINA, Pavel, KAŠE, Jiří, MIKULEC, Jiří, VESELÁ, Irena, VLNAS, Vít. *Velké dějiny země koruny české. Svazek IX., 1683 – 1740*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-105-4, s. 522 – 525.

Druhý nejvýznamnější český barokní sochař, Matyáš Bernard Braun, se narodil v Tyrolsku. První dílo⁷⁹, které na jeho osobu upozornilo, mu zajistilo výsostné postavení mezi sochaři. Matyáš Bernard Braun během svého života vytvořil mnoho krásných soch, jeho nejznámější sochy se nachází v zámeckém komplexu Kuks, sochy zde symbolizují Ctnosti a Neřesti v ženském ztělesnění.⁸⁰

3.2.3. České barokní malířství

Čeští malíři navazovali na manýrismus, který působil na dvoře císaře Rudolfa II. a základy pro jejich vzdělávání poskytovala hradní obrazárna. Porážka na Bílé hoře a následující události znamenaly pro protestantské malíře nucený exil, přičemž jako největší ztrátu lze vnímat odchod grafika **Václava Hollara**. České země se však dočkaly malířských mistrů a to především v malířích **Karla Škréty** a **Petra Brandla**.⁸¹

Karel Škréta⁸² se původně hlásil k protestantské víře a z tohoto důvodu musel po vydání Obnoveného zřízení zemského opustit vlast, posléze však konvertoval ke katolictví, takže se mohl navrátit zpět do Čech. Během svého exilu se učil malířskému řemeslu v Německu a především v Itálii. Po svém návratu do Prahy se těšil mnoha zakázkám, nemálo z nich jich bylo ze strany církve, mimo náboženské tematiky se věnoval také vytváření portrétů.⁸³

Petr Brandl nikdy nestudoval v zahraničí, to však nebylo překážkou k tomu, aby nebyl zahrnován zakázkami, kvůli svému způsobu života však zemřel chudý v Kutné Hoře, přičemž jeho pohřeb byl vystrojen díky štědrosti místních horníků. V Kutné Hoře Brandl vyhotovil své vrcholné dílo – *Podobiznu horního úředníka*.⁸⁴

⁷⁹ Tímto dílem bylo sousoší Sen sv. Luitgardy. Tato socha se stala součástí Pražského mostu a je dokladem toho, že Braunova práce byla inspirována Beriniho dílem.

⁸⁰ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 325 - 326.

⁸¹ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 108 – 110.

⁸² Jeho dílo je možné si prohlédnout na: <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=txt350>

⁸³ PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. Praha: Odeon, 1981, s. 326 – 328.

⁸⁴ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6, s. 109 – 110.

3.2.4. Hudba v barokních Čechách

Celou atmosféru barokní doby dotvářela hudba. Největší podpoře se těšila hudba v kostelích a při farách, při náboženských obřadech měla nezastupitelné místo. Působili zde vzdělaní muzikanti a to zejména zpěváci, houslisti a lidé varhaníci. Vedle těchto vzdělaných hudebníků zde existovali také nadšenci, kteří dávali dohromady skupiny a hráli na zámcích pro obveselení panstva. V této době vznikla skladba Česká mše vánoční, kterou složil **Jakub Jan Ryba**, a vytvořil tak skladbu, která je dodnes součástí tradičních českých Vánoc.⁸⁵

3.2.5. Česká barokní literatura

Porážka českých stavů v bitvě na Bílé hoře vedla k tomu, že české dějepisectví se rozdělilo do dvou proudů. První z těchto dvou proudů byla historiografie domácí, která byla oproti historiografii zahraniční jednotnější, a to jak ideově, tak i svými metodickými postupy. Zahraniční historiografie byla dílem českých exulantů, kteří se v důsledku své protestantské víry rozhodli opustit svou rodnou zemi.⁸⁶

Katolická i protestantská historiografie měla jedno společné téma, tím byla třicetiletá válka a především pak bitva na Bílé hoře, přičemž každá strana zaujímal jiný stanovisko. Obzvláště protestantští spisovatelé tomuto tématu věnovali pozornost, přičemž se snažili především obhájit své postoje a názory a zdůvodnit činy povstalců. Mezi takovéto spisovatele je možno zařadit například **Pavla Stránského**⁸⁷ a **Pavla Skálu ze Zhoře**⁸⁸. Ani katolíci neopomíjeli ve svých dílech pobělohorské události, je možné si jmenovat například **Viléma Slavatu z Chlumu a Košumberka**⁸⁹ a také **Václava Františka Kocmánka**.⁹⁰

⁸⁵ OLIVERIUSOVÁ, Jana. *Nástin dějin kultury*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-75-3, s. 83.

⁸⁶ DOKOUPIL, Lumír. *Česká a slovenská historiografie: Materiály*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1983, s. 90.

⁸⁷ Svůj postoj zachytil ve svém díle *O státě českém*.

⁸⁸ Jeho dílo *Historie církevní* zachycuje počátky křesťanství, avšak více pozornosti soustřeďuje na události související s reformací.

⁸⁹ Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka byl jedním z místodržících, který byl vyhozen z okna při pražské defenestraci r. 1618. Tento osud s ním sdílel ještě Jaroslav **Bořita z Martinic** jakožto druhý místodržící a pisář **Filip Fabricius**.

⁹⁰ KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-8-7106-402-2, s. 91 – 97.

Tito jmenovaní a další čeští barokní spisovatelé se nacházejí ve stínu dvou osobností – jsou jimi **Jan Ámos Komenský** a **Bohuslav Balbín**.

3.2.5.1. Jan Ámos Komenský

Jan Ámos Komenský byl jedním z největších českých barokních spisovatelů a zároveň posledním biskupem Jednoty bratrské. Svým dílem trvale pozměnil tvář pedagogiky.

Tento muž se narodil roku 1519 v Nivnici u Uherského Brodu. Vzdělání se mu dostalo v německém městě Hiedelberg a již v době svých studií se snažil o vytvoření monumentálních děl⁹¹. Čechy byl nucen opustit roku 1628, tedy po vydání Obnoveného zřízení zemského. Spolu se svou rodinou se vydal do Lešna, avšak nejednalo se o jediné místo jeho působení. Navštívil Anglii, působil také ve Švédsku a ve Východním Prusku, stále však toužil po návratu do vlasti. Jeho naděje vzaly zasně po uzavření vestfálského míru roku 1648. Poté, co bylo Lešno v době švédsko – polské války vypáleno, se Jan Ámos Komenský uchýlil do Nizozemí, kde roku 1670 umírá. Byl pochován ve městě Naarden v místním kostelíku, kde je dodnes možné navštívit jeho hrob.

Jan Ámos Komenský si uvědomoval nezastupitelnou úlohu dějepisu, z tohoto důvodu věnoval tomuto oboru část své pozornosti. „*Komenský byl prvním naším historikem, který se nespokojil s pouhou faktografickou základnou historie, ale vnitřně ji spojil s filozofií hledaje smysl vývoje. Historie mu nebyla jen popisem minulého, ale prostorem lidské aktivity, jíž vidí v celém spektru lidské činnosti.*“⁹² Seznámení se s historií dle jeho názoru vedlo k poučení se z již provedených chyb, což je základem pro vznik lepší společnosti. Svá tvrzení podkládal příklady, které se v minulosti staly, čerpal především z Bible a z antiky.⁹³ Dějepis, jakožto předmět výuky, zařadil již do mateřských škol a měl být součástí všech tříd latinské školy.⁹⁴

⁹¹ Snažil se o vytvoření slovníku *Poklad jazyka českého* a encyklopedii *Divadlo veškerenstva věcí*.

⁹² KUDRNA, Jaroslav, PETRÁŇ, Josef, BENEŠ, Zdeněk, VLČEK, Radomír. *Čítanka k dějinám dějepisectví II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 22.

⁹³ KUDRNA, Jaroslav, PETRÁŇ, Josef, BENEŠ, Zdeněk, VLČEK, Radomír. *Čítanka k dějinám dějepisectví II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 22 – 24.

⁹⁴ KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-8-7106-402-2, s. 97 – 98.

Mezi Komenského historická díla patří *O starožitnostech Moravy*, *O původu a činech rodu Žerotínů*, *Stručná historie církve slovanské* a v díle *Velká didaktika* se pak věnuje úloze dějepisu ve výchově a vzdělávání dětí.⁹⁵

3.2.5.2. Bohuslav Balbín

Bohuslav Balbín pocházel z bohaté měšťanské rodiny, narodil se roku 1621 v Hradci Králové. Již v mládí projevoval velký zájem o literaturu a historii, a když pak ve věku patnácti let vstoupil do jezuitského řádu, nadále prohluboval své vzdělání. Roku 1650 byl vysvěcen na kněze a stal se mistrem svobodných umění, poté se rozhodl být misionářem a šířit katolické pojetí křesťanství mezi lid. Jako misionář navštívil mnoho koutů českého království a na jednom místě nezůstal ani poté, co vyměnil misionářství za učitelství. V důsledku svého vlastenectví vznikl mezi ním a jezuitským představeným spor, což vedlo k tomu, že Balbín byl nucen svou učitelskou kariéru ukončit a musel pobývat na méně frekventovaných jezuitských kolejích.⁹⁶ Jedno z míst jeho pobytu, poté co přestal vyučovat, se staly Klatovy. V tomto městě pobýval celkem dvakrát, poprvé v letech 1663 – 1666 a podruhé mezi léty 1672 – 1673.⁹⁷ Roku 1683 prodělal Bohuslav Balbín mrtvici, což vedlo k tomu, že mohl psát pouze levou rukou a byl nucen využívat pomoc písaře. Zemřel den před svými 67. narozeniny roku 1688 a dnes je pochován v kostele sv. Salvátora v Praze.⁹⁸

Vlastenectví se projevuje i v Balbínově pojetí historie. Rekatolizaci českých zemí po skončení stavovského povstání vnímá kladně, avšak vymezuje se proti politickým a národním důsledkům plynoucím z porážky českých stavů v bitvě na Bílé hoře. Tyto jeho názory a hodnoty ovlivnily jeho historická díla, přičemž ve svém díle *Rozpravy na obranu jazyka slovanského, zvláště českého* se staví dosti ofenzivně vůči vládnoucí politické

⁹⁵ KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-8-7106-402-2, s. 98.

⁹⁶ NOVÁK, Tomáš, *Bohuslav Balbín* [online]. [cit 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=43> [dne 14. 3. 2017]

⁹⁷ *Balbín, Bohuslav* [online]. [cit 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=1865&burl=&pt=HS> [dne 14. 3. 2017]

⁹⁸ NOVÁK, Tomáš, *Bohuslav Balbín* [online]. [cit 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=43> [dne 14. 3. 2017]

situaci, jeho další historické dílo *Výtah z českých dějin*⁹⁹ se nedočkalo vydání, jelikož bylo cenzurováno.¹⁰⁰

Bohuslav Balbín svou tvorbou ovlivnil mnoho dalších historiků, můžeme například jmenovat **Tomáše Pešinu z Čechorodu**, **Jana Tannera**, který se zabýval historií města Plzeň, nebo **Jana Jiřího Středovského** a mnoho dalších.¹⁰¹

⁹⁹ Jedná se překlad z latinského názvu *Epitome rerum Bohemicarum*
KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-8-7106-402-2, s. 101 – 102.

¹⁰¹ KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-8-7106-402-2, s. 106.

4. Krveronící obraz Panny Marie

V době, kdy na území Českého království působila barokní kultura, došlo v Klatovech k takzvanému zázraku krve. Díky tomuto „zázraku“ se staly Klatovy jedním z největších poutních míst v západní části země.¹⁰² Tato událost ovlivnila vzhled Klatov a její význam můžeme pozorovat i v současné době.

4.1. Kostel Narození Panny Marie a jeho historie

Zázračný obraz Panny Marie je uchováván v pravděpodobně nejstarší budově nacházející se uvnitř klatovských městských hradeb, v arciděkanském kostele, který je zasvěcen Narození Panny Marie.

Stavba tohoto kostela byla zahájena nedlouho po založení města Klatovy a byla ovlivněna gotickým slohem. V následujících stoletích docházelo k přestavbám a opravám kostela, přičemž můžeme zaznamenat čtyři nejvýznamnější stavební události.¹⁰³

První velkou přestavbu zaznamenal farní kostel v 15. století, kdy zadní stěna kostela byla zbořena a byla přistavěna nová příčná loď a nové presbytorium. Z původní příčné lodi se staly postranní kaple. Kostel byl tímto počinem prodloužen přibližně o deset metrů, tedy o jednu třetinu. Tato přestavba byla zapotřebí, jelikož se kostel od 14. století nacházel ve velmi špatném stavu.¹⁰⁴

Roku 1550 se stala pohroma, zřítily se totiž kostelní klenba. Je možné, že k jejímu pádu došlo v důsledku požáru, který poničil Klatovy roku 1547. Klatovští radní přistoupili k opravě farního kostela a oslovili **mistra Antonína**, který se v té době již podílel také na stavbě Černé věže. Mistr Antonín odvedl výbornou práci a díky němu se dodnes pyšní arciděkanský kostel hvězdicovou a křížovou klenbou. V těsné blízkosti farního kostela také vystavěl Bílou věž, která sloužila jako zvonice.¹⁰⁵

¹⁰² ROYT, Jan, *Zahrada Mariánská* : Mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století. Sušice: Muzeum Šumavy, 2000, s 40.

¹⁰³ *Arciděkanský (farní) kostel Narození Panny Marie* [online]. Poslední změna 26. 7. 2014 [cit. 17. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.farnost-klatovy.info/historie/arcidekanský.html>

¹⁰⁴ VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 1. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1927, s. 120 – 130.

¹⁰⁵ VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 1. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1927, s. 357 – 363.

Barokní doba se také zapsala do interiéru a exteriéru kostela. Vznikla nová kazatelna a kostel byl také opatřen novými oltáři. Pod levou emporou byl umístěn oltář zasvěcený Janu Nepomuckému. Tento oltář pochází z roku 1700 a vzhledem k tomu, že se Jan Nepomucký dočkal svatořečení až o 29 let později, chybí mu v tomto vyobrazení kolem hlavy pět hvězd. Mimo Jana Nepomuckého je prostor na oltáři věnován dalším osmi českým patronům. Naproti oltáři Jana Nepomuckého je umístěn oltář Nejsvětější Trojice. Barokní je také hlavní oltář, na němž se nachází obraz Klatovské Madony. Tento oltář je zvláštní tím, že jej bylo možné z obou stran obejít a po schodech vystoupit až ke kopii „záračného obrazu“, který se nachází z druhé strany oltáře ve stejné výšce jako obraz z přední strany. Mimo interiéru je možné vidět odkaz barokního slohu i na kostele z vnější strany, na konci 17. století byla totiž přistavěna k jižní zdi kostela zvaná Oliveta.¹⁰⁶

Poslední větší zásahy proběhly mezi léty 1898 – 1908. Stavební práce vedl architekt **Josef Fanta**, který se snažil navrátit klatovskému farnímu kostelu jeho podobu, kterou měl roku 1602. O této podobě víme díky Willenbergově obrazu. Kostel byl vyzdoben novogotickými prvky a také jeho hlavní portál byl regotizován. Portál, který se nad vchodem nacházel od roku 1687, byl přemístěn na Bílou věž. Na počátku 20. století byl kostel také opatřen novými okny a stěny kostela byly nově vymalovány. Jednalo se o přemalby původních gotických maleb. Po ukončení stavebních prací byl klatovský farní kostel povýšen na kostel arciděkanský.¹⁰⁷

4.2. Milostné a záračné obrazy¹⁰⁸

Tradice vyobrazování svatých sahá až k samotným počátkům křesťanství. V 8. století vypukl odpor proti těmto obrazům, tzv. ikonám¹⁰⁹. V 8. století tedy byla podlomena moc záračných a milostných obrazů. Další ránou pro tyto obrazy byla doba reformace, kdy bylo mnoho obrazů svatých zničeno. Představitelé katolické církve se tento spor, který trval několik století, rozhodli vyřešit na Tridentském koncilu. Na tomto koncilu

¹⁰⁶ Informace čerpány z textu pro průvodce kostelem Narození Panny Marie, který je uložen na pokladně Katakomy Klatovy.

¹⁰⁷ *Arciděkanský (farní) kostel Narození Panny Marie* [online]. Poslední změna 21. 1. 2015 [cit. 17. 10. 2016]. Dostupné z: http://www.farnost-klatovy.info/?page_id=144

¹⁰⁸ Záračný obraz je nástroj, skrze něhož Bůh vyslechne na přímluvu Panny Marie modlitby věřících a vykoná zázrak. Pokud se žádný zázrak neprojeví, pak je možné mluvit pouze o milostném obraze. Vzhledem k tomu, že se ve spojitosti s Klatovskou Madonou jsou zázraky potvrzené, hovoříme o tomto obraze jakožto o obraze záračném. Ve spojitosti s ikonami je možné narazit ještě na výraz posvátný či devoční obraz. Tímto označením je možné pojmenovat každou sochu či obraz v chrámu uložený. (ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999, s. 9.)

¹⁰⁹ Toto náboženské hnutí, které si dávalo za cíl odstranit ikony ze svatyní, se nazývá ikonoklasmus.

se rozhodlo, že ikony, zázračné a milostné obrazy jsou pevně spjaty s církevní tradicí. Byla tak tedy překonána krize týkající se obrazů svatých a v následujících letech zaznamenaly ikony vzestup.¹¹⁰

Barokní doba byla pro uctívání milostných a zázračných obrazů příznivá. V této době vznikalo mnoho publikací věnujících se problematice ikon a byly sestavovány také atlasy mapující zázračné a milostné obrazy nejen v Evropě, ale v celém světě. Nejčastěji ze všech svatých byla uctívána Panna Marie.¹¹¹

4.3. Klatovská Madona

Při zkoumání počátků klatovského „zázračného obrazu“ bychom se museli vydat do severní Itálie. Zde se nachází nedaleko jezera Lago Maggiore vesnice Re. Na vnější stěně místní kaple je vyobrazena Panna Marie s Ježíškem. Dne 29. dubna však došlo k incidentu, kdy jeden muž jménem Jan Zukkone Pannu Marii urazil nejdříve nadávkami a poté po ní hodil kamenem. Trefil Pannu Marii do čela a na místě zásahu z fresky začali padat kapičky krve. Panna Marie krvácela celých osmnáct dní. Mnoho místních obyvatel včetně duchovních podalo svědectví o této události. Vesnice Re se stalo poutním místem. Mimo jiných náboženských předmětů zde vzniklo mnoho kopií „zázračné“ fresky, takto byl vyhotoven i obraz Panny Marie Klatovské. Z původní kaple se dnes zachovalo pouze průčelí s freskou, jelikož zbytek budovy byl stržen a na tomto místě byl postaven nový kostel. Freska Panny Marie tvoří oltář, v kostele je také uchovávána sklenka s krví, která během onoho zázraku byla zachycována.¹¹²

Obraz Panny Marie Klatovské s sebou přinesl italský kominář **Bartoloměj Rizzolti**, který byl za klatovského občana přijat roku 1652. V Klatovech se mu dařilo v otázce obchodní, ale také do jisté míry v osobním životě. Oženil se totiž s jednou klatovskou ženou, avšak nikdy spolu neměli žádné děti. Z tohoto důvodu si adoptovali holčičku, která se jmenovala Anna Vorlová, ta se později vdala za klatovského krejčího **Ondřeje Hiršpergera**. Poté, co Bartoloměj Rizzolti zemřel, získala Anna spolu se svým manželem jako dědictví „zázračný“ obraz. Ondřejovi Hiršpergerovi se ale nedařilo

¹¹⁰ ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-662-7, s. 11 – 14.

¹¹¹ ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-662-7, s. 28.

¹¹² *Obraz Panny Marie Klatovské* [online]. Poslední změna 26. 7. 2014 [cit. 17. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.farnost-klatovy.info/historie/obraz.html>

tak jako jeho tchánovi a nebyl schopen rodinu finančně zabezpečit. Rodina postupně přicházela o svůj majetek a byla nucena vystěhovat se za městské hradby. Když se rodina nacházela v opravdu tíživé situaci, došlo k údajnému zázraku, kdy Panně Marii začaly z čela padat kapičky krve. Stalo se tak dne 8. července 1685, tato událost vzbudila velký zájem nejen u církevních hodnostářů, ale i u představitelů městských úřadů. Obraz byl z iniciativy děkana **Štodlara** a císařského rychtáře **Jana Filipa Hocha z Hochu** přenes do farního kostela a vystaven na hlavním oltáři.¹¹³

Prohlášení nějakého obrazu za zázračný byl velice složitý proces, který neminul ani obraz Panny Marie Klatovské. Nejdříve ze všeho museli představitele církve v Klatovech a městští radní důkladně vyslechnout očitě svědky. Výsledky probíhaly v rodném jazyce svědků, aby se zabránilo vzniku jakékoliv nejasnosti či nepřesnosti. Svědků bylo celkem dvanáct a po ukončení jejich výslechu byly jejich výpovědi přeloženy do latinského jazyka a poslány pražské konzistoři. Ta následně vyslala do Klatov komisi zodpovídající za vyšetření celé situace. Bylo nakázáno, aby byl obraz odklizen na místo veřejnosti nepřístupné, takže obraz byl uzamknut v sakristii farního kostela. Komise opět přistoupila k vyslýchání očitých svědků, kteří údajně popsali, jak bezprostředně viděli obraz ronit krvavé krůpěje a své výpovědi doplňovali o informace, že sami následně zaznamenali zázračné uzdravení sebe sama nebo své blízké osoby.¹¹⁴

Pražský arcibiskup dne 6. září potvrdil pravost zázraku a rozhodl, že obraz se smí stát předmětem veřejného uctívání. V Klatovech se následně dne 23. září konalo slavnostní procesí, kdy byl obraz opětovně vnesen do města, připevněn na hlavní oltář farního kostela a stal se jeho trvalou součástí. Z klatovského farního kostela se tak stalo poutní místo. Klatovy poté zaznamenaly nárůst návštěvnosti a také zvyšující se počet mší. K udržování farního provozu místním kněžím sloužily dary od věřících, mezi nejvýznamnější dary patří dar od pražského arcibiskupa Valdštejna z roku 1688, který poslal dvacet tisíc zlatých. Poutníci obdarovávali i samotný obraz jakožto poděkování za vyslyšení jejich modliteb.¹¹⁵

Dům rodiny Hiršpergerů se těšil velkému zájmu veřejnosti. Za účelem uctění místa, na kterém se udál „zázrak“, došlo ke zboření domku a následnému vystavení kaple,

¹¹³ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 234 – 236.

¹¹⁴ ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-662-7, s. 60 – 62.

¹¹⁵ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 236 – 237.

kteřá se nazývá Chaloupka a kteřou i dnes lze navštívit. Přestavba byla financována místní farností.¹¹⁶

4.4. Vliv Panny Marie Klatovské

4.4.1. Klatovská pouť

Zázračný obraz Panny Marie Klatovské má stále svůj vliv na místní obyvatele, i přesto, že ne všichni jsou si toho vědomi. Důkazem je klatovská pouť, která se koná na její počest. Poutě je organizována jednou ročně, vždy první sobotu po 8. červenci, tedy sobotu po dni, kdy se na obraze Panny Marie objevily krvavé krůpěje.

Rok co rok je velká část programu věnována uctění „zázřaku“, který se zde před více než tři sta lety odehrál. Vždy v sobotu se v arciděkanském kostele slouží pontifikální mše¹¹⁷, tato mše je ukončena slavnostním průvodem. Procesí prochází náměstím s kopií zázračného obrazu, která byla vyhotovena výhradně za účelem konání průvodu. Celoročně je možné tuto kopii vidět v arciděkanském kostele.

Ke klatovské pouti neoddělitelně patří výstava klatovských karafiátů. Tradice pěstování karafiátů započala v Klatovech na počátku 19. století a dnes jsou jedním ze symbolů města. Klatovským pěstitelům se podařilo vypěstovat již více než sto nových druhů a každých pár let se dočká pojmenování nově vypěstovaný druh.¹¹⁸ Naposledy k této události došlo v roce 2016, karafiát byl pojmenován po Františku Machníkovi^{119, 120}.

¹¹⁶ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 234..

¹¹⁷ Významným rozdílem, podle kterého rozeznáme pontifikální mši od mše klasické je, že pontifikální mši vždy předsedá biskup, v Klatovech se jedná o biskupa plzeňského.

¹¹⁸ Pěstitelé klatovských karafiátů [online]. [cit. 19. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.zahradkari.cz/szo/klatovskekarafiaty/>

¹¹⁹ František Machník, československý politik a meziválečný ministr národní obrany, se tak zařadil po bok významných osobností, jako byl například **František Křižík**, **Jaroslav Vrchlický**, **Karel Klostermann**, **Karel Hostaš**, anebo **Bohuslav Balbín**, na jejichž počest a díky jejich vztahu ke Klatovám nesou vyšlechtěné karafiáty svůj název.

¹²⁰ KOJAN, David. Pojmeme nový druh karafiátu. *Klatovský deník*. Plzeň: Vltava, 2016, s. 2.

4.4.2. Kopie obrazu Panny Marie Klatovské

Klatovy se díky zázračnému obrazu staly cílem mnoha poutníků a to především na konci 17. století a pak v 1. polovině 18. století. Uvádí se, že rok poté, co se udál zázrak, navštívilo Klatovy během tří poutních dnů sedmdesát šest tisíc věřících. Celá situace měla za následek nárůst prestiže města a také měla blahodárný vliv na městskou ekonomiku. Ve městě vznikly nové dílny, které vytvářely poutní devocionálie¹²¹, také zde existovaly čtyři malířské dílny, které se zaměřily výhradně na vytváření kopií zázračného obrazu.¹²² Již po dvaceti pěti letech se bylo zhotoveno více než sto kopií obrazu Panny Marie Klatovské.¹²³

4.4.3. Seznam vyobrazení Krveronící Panny Marie v Klatovech¹²⁴

	Umístění	Datace	Materiál	Poznámka
1.	Arciděkanský kostel Narození Panny Marie – hlavní oltář (otočený ¹²⁵)	před rokem 1650	olej na plátně	zázrak krve r. 1685
2.	Arciděkanský kostel Narození Panny Marie – hlavní oltář	cca roku 1685	olej na dřevě	maloval Dominik Columbus
3.	Kaple Panny Marie Klatovské (též zvaná Chaloupka)	1686	freska	
4.	Bílá věž – nad obloukem	1687	plastika z pískovce	
5.	Kamenný sloup v lese na Hůrce	1705	kamenný reliéf	daroval Gerber Jan Pechan
6.	Arciděkanský kostel – začlenění do pravého bočního oltáře	18. století	olej na plátně	

¹²¹ Drobné předměty, mohou mít u upomínkový charakter, jejichž účelem je povzbuzení víry katolíků.

¹²² Text v kryptě arciděkanského kostela v Klatovech.

¹²³ HEPP, Alexandr. *Maria vom Blut. Ein verletztes Gnadenbild aus Italien verbreitet sich in Mitteleuropa*. Kißlegg, 2001. ISBN 3863570103, s. 245.

¹²⁴ Seznam vytvořen autorkou s využitím údajů z knihy HEPP, Alexandr. *Maria vom Blut. Ein verletztes Gnadenbild aus Italien verbreitet sich in Mitteleuropa*. Kißlegg, 2001. ISBN 3863570103.

¹²⁵ Hlavní oltář v arciděkanském kostele má dvě strany, stranu přední a zadní. Originál zázračného obrazu se nachází na zadní straně oltáře.

	Umístění	Datace	Materiál	Poznámka
7.	Sakristie arciděkanského kostela	18. století	dřevořezba	
8.	Barokní lékárna u Bílého jednorozce – znázornění zázračného obrazu	18. století	olej na plátně	
9.	Vlastivědné muzeum dr. Hostaše – kopie zázračného obrazu s panoramatickým zobrazení města	17. – 20. století		
10.	Vlastivědné muzeum dr. Hostaše	18. století	polychromovaná dřevořezba	malovaná figura
11.	Vlastivědné muzeum dr. Hostaše	18. století	olej na plátně	označen „Obraz Zázračné Panny Marie Klatovské“
12.	Vlastivědné muzeum dr. Hostaše	1833	olej na plátně	
13.	Vlastivědné muzeum dr. Hostaše	19. století	porcelánová figurka	
14.	Vlastivědné muzeum dr. Hostaše	19. století	kolorovaný reliéf	
15.	Vlastivědné muzeum dr. Hostaše	19. století	dřevořezba	
16.	Kaple Panny Marie Klatovské (též zvaná Chaloupka)	1902	olej na plátně	nahradil oltářní fresku z roku 1708

5. Tovaryšstvo Ježíšovo

Řád Tovaryšstvo Ježíšovo, též zvaný jezuitský řád, se od ostatních v mnohém odlišoval. Tento řád vznikl v pozdější době a snažil se reagovat na podněty, které v tu chvíli byly aktuální, takže například jeho členové nebyli nutně součástí určitého řeholního domu, nespojovaly je společné chórové motlitby a ani je nešlo od ostatních odlišit podle jednotného řeholního oděvu. To, že společné znaky jednotlivých členů byly omezeny, jim umožňovalo větší flexibilitu, díky čemuž se stali úspěšnými misionáři a to i v exotických oblastech světa.¹²⁶

Z předešlého odstavce by se mohlo zdát, že tento řád byl dosti volně uspořádán, což není pravda. Tovaryšstvo Ježíšovo mělo pevně stanovený řád a hierarchii, kde každý podle svého vzdělání a podle svých dovedností zastával určitou funkci. V nejnižším postavení se nacházeli novicové, nad nimi pak stáli scholastici, kteří poté, co složili zkoušky, byli označováni scholastici approbati. Náplní jejich činnosti bylo vyučování, díky čemuž jsou též označováni jako magistři, jejich cesta však tímto nekončila, teprve až po splnění jistých podmínek mohli přistoupit ke třetí probaci, což byla příprava na duchovní působení pod dohledem zkušeného muže označovaného instructor. Vrcholem bylo složení čtyř slibů – poslušnosti, čistoty, chudoby a poslušnosti vůči papeži.¹²⁷

Spojícím prvkem všech bratří z řádu Tovaryšstva Ježíšova se stala jezuitská spiritualita, jejíž podstatu lze shrnout do několika zásad. První podstatou spirituality je poznávání světa a to z toho důvodu, že svět je Boží dílo a jeho zkoumáním je možné sblížit se s Bohem. Správný jezuita by se měl také vyznačovat vděčností, sebereflexí, praktičností, univerzalitou, flexibilitou a učenlivostí. Zakladatel tohoto řádu uspořádal modlitby za účelem duchovního cvičení, které je jedním z pilířů jezuitské spirituality a napomáhá každému členu řádu v naplnění jeho cesty. Být jezuitou znamenalo také být schopný vést rozhovor o duchovních záležitostech a veškerá činnost řádových bratrů měla směřovat k vyzdvižení Boží slávy.¹²⁸

¹²⁶ CHROUSTOVÁ, Eva. *Ikonografický program jezuitského kostela v Klatovech*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Jan Royt, s. 10.

¹²⁷ BOBKOVÁ – VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-10812-5, s. 9 – 11.

¹²⁸ HYLMAR, František. *Od Chanovského do současnosti : Jaký je (vlastně) vnitřní svět jezuitů*. In: *Pět hvězd nad českým královstvím*. Jan Nepomucký a katolická reformace, Klatovy: Město Klatovy, 2013. ISBN 978-80-260-5367-5, s. 28 – 29.

Jedním z poznávacích znamení členů Tovaryšstva Ježíšova byl řádový znak, který se skládá z písmen IHS, přičemž písmeno H je v horní části obohaceno o kříž a pod ním se nachází tři hřeby. Tyto tři hřeby mají dvojitý význam, jedním z nich je odkaz na skutečnost, že Ježíš Kristus byl na kříž přibit pomocí tří hřebů. Jezuité za každý hřeb z Ježíšova kříže skládají jeden slib, jedná se o slib čistoty, chudoby a poslušnosti. Tyto řádové sliby byly vždy následně doplněny slibem poslušnosti vůči papeži. Jezuitský znak je dotvářen svatozáří, která písmena obklopuje. Písmena IHS ve vztahu ke křesťanství se užívaly již dříve, ve 2. století bylo možné se setkat s písmeny IH, které představovaly monogram Ježíšova jména. Postupem času vznikla chybná domněnka, že písmena IHS jsou zkratkou latinského Ježíšova jména *Ihesus*. S IHS se pojí i nesprávné výklady těchto písmen, přičemž jedním z těch nejznámějších zní: *Jesus hominum salvator*¹²⁹. Do dnešní doby neexistuje jednoznačný výklad těchto písmen.¹³⁰

5.1. Ignác z Loyoly a založení jezuitského řádu

Ignác z Loyoly¹³¹, který se v budoucnu měl zasloužit o založení jezuitského řádu, se narodil roku 1491 jako poslední ze třinácti dětí rodičům se šlechtickým původem. Během svého mládí se rozhodně nepřipravoval na duchovní cestu, ba právě naopak, jeho cílem bylo stát se rytířem. Jeho kariéra rytíře skončila v bitvě během obléhání pevnosti Pamplona roku 1521. Tato pevnost byla obléhána během výbojů francouzské armády, která se snažila touto cestou prosadit staré závazky Navarrů k Francii. Během již zmiňovaného obléhání dělová koule roztrátila Ignácovi holenní kost na pravé noze. Ignácovi se sice dostalo okamžité lékařské pomoci, přesto jeho šance na přežití nebyly velké. Právě tato událost vedla k tomu, že se Ignác obrátil k duchovním hodnotám. Hned po svém uzdravení vykonal pouť k Panně Marii do provensálského kláštera v Montserattu, zde také učinil slib, že zbytek svého života zasvětil Bohu.¹³²

Prvním krokem, který Ignác na své nové cestě učinil, bylo doplnění si vzdělání. Ve svých třiceti letech začal studovat, postupem času se vzdělával na univerzitě v Barceloně, v Alcalá de Henares, v Salamance a v neposlední řadě také v Paříži. Již v době studií v Alcalá de Henares kázal o křesťanských hodnotách, čímž si vysloužil čtyřicetidenní

¹²⁹ Překlad zní: Ježíš, Spasitel lidí.

¹³⁰ *Historie jezuitské koleje* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.knih-kt.cz/jezuite2007.php>

¹³¹ Původně jeho jméno znělo Iñigo López de Loyola, jméno Ignác přijal až v dospělosti.

¹³² ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 13 – 15.

vězení, jelikož takto mohly činit pouze kněží. Na Pařížské univerzitě se setkal Ignác s muži¹³³, kteří s ním sdíleli jeho hodnoty a názory. Spolu s nimi se začal věnovat duchovním cvičením a roku 1534 společně složili sliby čistoty a chudoby v kapli Panny Marie Montmartské, tento počín znamenal vykročení k založení řádu.¹³⁴

Roku 1537 se Ignác a jeho společníci rozhodli, že podniknout pouť do Říma, zde chtěli přesvědčit papeže Pavla III., aby jim povolil misii do Jeruzaléma. Slyšení u papeže se jim dostalo 3. dubna a dopadlo podle přání budoucích jezuitů, na cestu do Jeruzaléma se však nikdy nevydali a to v důsledku tureckého nebezpečí.¹³⁵ I přesto, že působení Ignáce a jeho stoupenců vyvolávalo pochyby o správnosti učení, podařilo se Ignáci udržet si přízeň papež a také dosáhl schválení založení nového řádu, k čemuž došlo dne 27. září 1540 papežskou bulou^{136, 137}.

Ignác z Loyoly stanovil zásady řádu, jimž jsou: složení řádových slibů, misijní poslání, slib poslušnosti vůči papeži a stanovil pravomoci generálního představeného řádu. Poté se stal prvním generálním představeným nově vzniklého řádu a to na základě volby ze strany svých bratří. O tom, že vytvořil během svého života dobře fungující organizaci, svědčí i jeden prostý fakt – i po smrti Ignáce řád Tovaryšstva Ježíšova dále fungoval, řady jezuitů se rozrůstaly o nově příchozí a tento řád působil v mnoha evropských i mimoevropských zemích.¹³⁸

Ve stejném roce¹³⁹, kdy jezuité přicházejí do Prahy, Ignác umírá. Jeho beatifikace proběhla roku 1609 a svatořečení se dočkal roku 1622.¹⁴⁰

¹³³ Patřili mezi ně Petr Faber, Šimon Rodriguez, František Xaverský, Diego Laínez, Alfons Salmerón a Mikuláš Alonso.

¹³⁴ ČORNEJOVÁ, Ivana. Jezuité v českých dějinách. Historie a bajky o jezuitech. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 10 – 11.

¹³⁵ RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. ISBN 80-86045-97-8, s. 16 – 27.

¹³⁶ Ona bula nesla název Regimini militantis ecclesiae, což v překladu znamená Řízení bojující církve.

¹³⁷ ČORNEJOVÁ, Ivana. Jezuité v českých dějinách. Historie a bajky o jezuitech. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 11.

¹³⁸ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 22 – 28.

¹³⁹ Roku 1556.

¹⁴⁰ ČORNEJOVÁ, Ivana. Jezuité v českých dějinách. Historie a bajky o jezuitech. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 12.

5.2. Stručná historie jezuitského řádu

Počátky jezuitského řádu lze vidět již v roce 1534, tedy v roce, kdy Ignác z Loyoly a jeho společníci složili své sliby čistoty a chudoby, avšak teprve roku 1540 papež tento řád uznal. Činnost tohoto řádu v Evropě není kontinuální, jelikož roku 1773 došlo v důsledku naléhání panovníků působících v západní Evropě k zrušení řádu. Stalo se tak 21. července 1773 a to listinou podepsanou papežem Klimentem XIV. Ti jezuité, kteří chtěli i nadále působit v řádu, byli nuceni emigrovat na území Ruska, kde se k jejich zrušení panovníci nepřiklonili. V roce 1804 se papež Pius VII. rozhodl obnovit tento řád pro Neapolské království a v roce 1814 pak pro celý svět. Postavení řádu Tovaryšstvo Ježíšovo v dnešní době ilustruje i fakt, že právě úřadující papež František¹⁴¹ pochází z tohoto řádu a je prvním jezuitou, který této pozice dosáhl.¹⁴²

5.3. Příchod jezuitů do českého království a jejich působení zde

České země musely od samotného počátku vlády habsburské dynastie, tedy od nástupu Ferdinanda I. roku 1526, čelit snahám o rekatolizaci a centralizaci země. Ferdinand I. se snažil tyto své ambice naplnit mimo jiné tím, že pozval do českého království nový řád Tovaryšstva Ježíšova. Ferdinand I. si uvědomoval, že tak zavádí do českých zemí nový školní systém, což vnímal kladně, a to především díky tomu, že tento nový školní systém nebyl financován ze zemských zdrojů.¹⁴³

Generální představitel jezuitského řádu, jímž byl v té době ještě Ignác z Loyoly, dne 18. dubna 1556 vypravil dvanáct svých bratří na jejich cestu do Čech. Když tito muži přišli do Prahy, tak se usadili v klášteře sv. Klimenta, který do té doby patřil dominikánskému řádu. Nekatolíci, kteří v té době dosahovali zhruba počtu 85–90 % obyvatelstva, nový řád nevítili s velkou radostí. Svoji nelibost projevili zcela až později.¹⁴⁴

S velkým projevem averze se museli jezuité v Klementinu vypořádat v červenci roku 1618, kdy jim byla předána písemná žádost o jejich odchodu ze země. Zpočátku se

¹⁴¹ Papež František byl zvolen dne 13. března 2013 a stalo se tak poté, co jeho předchůdce Benedikt XVI. abdikoval.

¹⁴² NOVÁK, Tomáš. Historie české provincie[online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/historie.php>

¹⁴³ VOREL, Petr. *Velké dějiny země koruny české. Svazek VII., 1683 – 1740*. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-648-7, s. 264 – 266.

¹⁴⁴ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 30 – 38.

jezuité nechtěli stavům přizpůsobit, nakonec však k večeru dne 8. července Prahu opustili. Požadavky však všichni jezuité nesplnili zcela, jelikož ještě před porážkou na Bílé hoře se postupně členové řádu Tovaryšstva Ježíšova vraceli do svých bývalých prostor v Českém Krumlově. Koncem roku 1621 se mohli všichni jezuité bezpečně vrátit do svých českých kolejí a to díky podpoře a ochraně krále.¹⁴⁵

Pobělohorské období bylo pro rozkvět jezuitského řádu velmi příznivé. Zvýšil se počet členů jezuitského řádu v českém království a také zde vznikla roku 1623 samostatná česká provincie¹⁴⁶. Sídlem provincialátu se stala staroměstská kolej u sv. Klimenta v Praze.¹⁴⁷

Z jezuitské činnosti vzniklo celkem čtyřicet jedna řádových domů, přičemž devět z nich bylo založeno před rokem 1618. Počet dvaceti řádových jezuitských domů, které vznikly během třicetileté války, nám podává důkaz o rekatolizačních snahách panovníka.¹⁴⁸

Během více než dvousetletého působení jezuitského řádu na českém území, se v jeho historii řádu objevilo několik členů, kteří se významně zapsali do českých dějin. Jedním z nich je Bohuslav Balbín, jehož životu a dílu jsem se již věnovala. Pozornost si zaslouží také **Jan Tanner**, který se narodil v Plzni a o tomto městě napsal historiografické dílo.¹⁴⁹ Členem jezuitského řádu byl také **Antonín Koniáš**, který se především proslavil svým dílem *Klíč kacířské bludy k rozeznání otevírající k vykořenění zamykající aneb registřík některých bludných, pohoršlivých, podezřelých, neb zapověděných kněh s předcházejícími aučtenlivými prostředky s kterými pohoršlivé a škodlivé knihy vyzkoumati a vykořeniti se mohou*¹⁵⁰. V tomto svém díle sepsal knihy v protestantském duchu a také knihy „*mravně nevhodné*“.¹⁵¹ Toto není kompletní výčet významných jezuitských činitelů, bylo by možné jmenovat další, avšak předmětem mé diplomové práce není udělat jejich ucelený seznam.

¹⁴⁵ BÍLEK, Tomáš. *Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království českého zvlášť*. Praha: F. Bačkovský, 1896, s. 414 – 488.

¹⁴⁶ Latinské označení pro českou provincii zní: Provincia Bohemiae Societatis Iesu.

¹⁴⁷ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 113 – 114.

¹⁴⁸ NOVÁK, Tomáš. Historie české provincie[online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/historie.php>

¹⁴⁹ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 123 – 146.

¹⁵⁰ Latinský název tohoto díla zní Clavis Haeresim claudens et aperiens.

¹⁵¹ KOMÁRKOVÁ, Eliška. *Antonín Koniáš : Osobnost a dílo*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Karlova univerzita. Vedoucí práce Petra Večeřová, s. 24.

V době, kdy papež Kliment XIV. přistoupil ke zrušení jezuitského řádu, panovala rakouské monarchii Marie Terezie. Již na počátku její vlády byla vyslovována kritika jezuitů, která se týkala dominance jezuitského řádu ve školské sféře. Marie Terezie svými studijními reformami upravila formální uspořádání vysokých škol a rok před tím, než zavedla povinnou školní docházku, zrušila jezuitský řád. Po vstoupení jejího rozhodnutí v platnost byl nemalý majetek řádu Tovaryšstva Ježíšova zabaven, přičemž se stal součástí zvláštního studijního fondu. V roce 1773, tedy v roce zrušení řádu, byl počet členů vyčíslen na 636 kněží a 417 laických bratří.¹⁵²

K opětovnému příchodu jezuitů na české území došlo poměrně dost pozdě a to v důsledku toho, že jezuité se v minulosti zasloužili o rekatolizaci českého lidu. Roku 1851 získali jezuité zpět svůj bývalý majetek v Bohosudově, o pět let později se navrátili také do Prahy. Během druhé světové války se situace pro ně stala nepříznivou, jelikož nacisté přistoupili k zatýkání členů tohoto řádu. Komunistický režim, který následoval krátce po válce, také nebyl náboženské otázce nakloněn, roku 1950 došlo k násilnému uzavření všech mužských klášterů a tentýž osud čekal o rok později ženské kláštery. Po sametové revoluci se Tovaryšstvo Ježíšovo přišlo již potřeť do českých zemí a od této doby se věnují vykonávání speciálních úkolů.¹⁵³

5.4. Působení tovaryšstva Ježíšova v Klatovech

Jezuitský řád přišel do Klatov dne 11. března 1636 a působil zde až do roku 1773, tedy do doby, kdy byl tento řád zrušen Marií Terezií. Během 137 let, během nichž v Klatovech působil, se zasloužil o výstavbu tří nových budov – řádové koleje, kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce a v neposlední řadě jezuitského gymnázium. Trvale tak pozměněna tvář města Klatovy. Největší zásluhu na příchodu jezuitského řádu do Klatov měl kazatel **Vojtěch Chanovský** z Dlouhé vsi.¹⁵⁴

Příchod Tovaryšstva Ježíšova se uskutečnil až poté, co se Martin de Huerta rozhodl na základě přimlvy Vojtěcha Chanovského darovat jezuitskému řádu dva domy na náměstí, jednalo se o dům Korálkovský a Skřivánkovský. Zpočátku není možné mluvit

¹⁵² ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 207 – 215.

¹⁵³ *Historie jezuitské koleje* [online]. [cit. 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.knih-kt.cz/jezuite2007.php>

¹⁵⁴ HAVIÁR, Stanislav. *Komplex jezuitských budov v Klatovech* [online]. [cit. 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy>

o jezuitské koleji v Klatovech, jednalo se pouze o rezidenci¹⁵⁵, která až po šesti letech byla povýšena na kolej.¹⁵⁶

5.4.1. Vojtěch¹⁵⁷ Chanovský

Vojtěch Chanovský pocházel ze šlechtické rodiny, která se řadila k nižší české šlechtě. Své dětství prožil společně se svými čtrnácti sourozenci na tvrzi v Dožicích nedaleko Nepomuka. Vzdělání se mu dostalo na jezuitské koleji sv. Klimenta v Praze a také v Českém Krumlově a nakonec se rozhodl, že se stanem členem Tovaryšstva Ježíšova, což se stalo roku 1601.¹⁵⁸

Po svém vysvěcení se nejdříve věnoval teologii ve Štýrském Hradci, následně se pak v Olomouci zabýval výukou matematiky a v Českém Krumlově působil jistou dobu jako rektor místní jezuitské koleje. Poté, co se v Českém Krumlově dostal do sporu se šlechtičnou Polyxenou z Lobkovic, byl funkce rektora zbaven, již nikdy žádnou významnější funkci nezastával a věnoval se převážně šíření katolické víry v západní části českého království.¹⁵⁹

Názory na něj jsou protichůdné, někteří lidé jej vnímali jako světce, jiní pak zase jako fanatika, způsob jeho života tyto obě přesvědčení umožňoval. O jeho životě napsala historička Ivana Čornejová: „*Albert Chanovský byl (...) skutečným vzorem barokního misionáře, který ani v nejmenším nedbá o vlastní tělesnou schránku a veškeré konání podřizuje velebení Boha. Přesně v duchu typických barokních protikladů, kdy bída a ubohost pozemského bytí kontrastuje s nedostižnou vznešeností Boží.*“¹⁶⁰ Rozporuplně může být i nazíráno na to, že v Klatovech prosadil procesí na Velký pátek, přičemž v průvodu byli přítomni muži, kteří byli oděni v košilích z rezného plátna a sami sebe mrskali.¹⁶¹

¹⁵⁵ Rezidence je druh řádového domu, svou velikostí předčí misie, ale je menší než kolej.

¹⁵⁶ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 240 – 241.

¹⁵⁷ Též je znám pod německým překladem Albert.

¹⁵⁸ ČORNEJOVÁ, Ivana. Jezuité v českých dějinách. Historie a bajky o jezuitech. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 85.

¹⁵⁹ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 127 – 128.

¹⁶⁰ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách*, Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4, s. 128

¹⁶¹ TANNER, Jan. *Muž apoštolský, aneb, Život a ctnosti ctihodného pátera Albrechta Chanovského z Tovaryšstva Ježíšova v českém království*. Od Jana Tannera z téhož Tovaryšstva. Praha: Ladislav Kuncíř, 1932, s. 118 – 119.

Jeho kazatelská a misionářská činnost byla jedinečná užitými metodami, které ve svém díle popisuje Jan Tanner. „*Maje vjíti do nějaké vsi, kde ještě nebyl znám, když byl již u humen, počínal zpívati nějakou českou pobožnou písničku, a tak zpívaje do vesnice vcházel, skoro tím způsobem, jako zpívají žebráci, když holdem chodí. Zatím se zběhly děti, aneb zahlídl-li kde on sám některého hochy, ukázav mu obrázek, vábil ho k sobě, aby s ním šel a zpíval, a když se nějaká hrstka sběhla, přímo s nimi spolu zpívajícími do kostela vcházel. (...) Sotva který národ tak miluje pobožné zpěvy, jako Čechové, jich za starodávna také při bitvách užívali, jak tehdáž, dokud ještě v katolickém náboženství trvali, tak také i potom, když do husitského kacířstva upadli, a pod vůdcem Janem Žižkou proti katolickým ukrutný boj vedli. Jakož i před několika lety za našich otců téměř všichni k pikartské sektě přistoupili, protože ta sekta žalmy sv. Davida, velmi krásnou českou řečí, v líbezné zpěvy uvedla, a přimichavši do nich mnoho jedu svých kacířských bludů, na světlo je vydala. Očemž poněvadž páter Albrecht věděl, aby touž vnadou, co nejvíce duší k Bohu přivnadil, nic téměř před sebe nebral, a ničehož nevykonal bez pobožných zpěvů buď doma neb v kostelích.*“¹⁶²

Vojtěch Chanovský zemřel dne 16. května 1643 v Klatovech¹⁶³ a toto město se stalo také místem jeho posledního odpočinku. Je první osobou, která byla pohřbena v kryptě pod kolejni kaplí sv. Ignáce. Poté, co byly dostavěny krypty pod kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce byly jeho ostatky společně s ostatky dalších řádových bratrů¹⁶⁴ přeneseny sem.¹⁶⁵

5.4.2. Jezuitská kolej

Jak již bylo výše zmíněno, k založení jezuitské koleje nedochází bezprostředně po příchodu řádu Tovaryšstva Ježíšova do Klatov, na vznik jezuitské koleje je třeba si počkat

¹⁶² TANNER, Jan. *Muž apoštolský, aneb, Život a ctnosti ctihodného pátera Albrechta Chanovského z Tovaryšstva Ježíšova v českém království*. Od Jana Tannera z téhož Tovaryšstva. Praha: Ladislav Kuncíř, 1932, s. 90 – 93.

¹⁶³ CHROUST, Václav. Vojtěch (Albert) Chanovský. In: www.katakomby.cz [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.katakomby.cz/novinky/novinky2013/06_23-chanovsky

¹⁶⁴ Celkem bylo v kryptách kaple sv. Ignáce pohřbeno patnáct zemřelých jezuitů, posledním z nich byl Franciscus Bilansky. K přenesení ostatků došlo 13. 3. 1684.

¹⁶⁵ HEROLD, Miroslav. *Seznam zesnulých jezuitů pohřbených v kryptách jezuitského chrámu Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly v Klatovech* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomby.cz/jezuiteaklatovy/seznampohrbenych/seznamzesnulychjezuitu>

ještě šest let, tedy do roku 1642. Prvním rektorem nové koleje se stal **Andreas**¹⁶⁶ **Stredonius**, který do té doby zaujímal post superiora¹⁶⁷ rezidence.

Jezuité zastávali jednu funkci vždy jen tři až čtyři roky, což také platilo pro post rektora jezuitské koleje. Andrease Stredonia tuto funkci zastával do roku 1644, byl vystřídán kazatelem jménem Gregorius Pelta, třetím rektorem se stal Johannes Porubka, čtvrtým Bernardus Hermannus. Velice významnou postavou se stal pátý rektor, matematik a astronom – **Theodor Moretus**.¹⁶⁸

Krátce po svém příchodu začalo Tovaryšstvo Ježíšovo s vykupováním nových budov a to za účelem výstavby nové jezuitské koleje. Jezuité se zaměřili na oblast rozkládající se západně od Černé věže a celkem do svého držení získali dvanáct domů.¹⁶⁹

V polovině 17. století, tedy za doby rektorství Theodora Moreta, započali jezuité své plány na výstavbu nové koleje, řádového kostela a školy realizovat. Stavební rozvoj umožnilo získání nových prostorů a to v jihozápadní části náměstí. Velikou pomocí jezuitům byl finanční dar ve výši 50 000 ze strany Lucie Otylie Libštejnské z Kolovrat, rozené z Martinic, finanční částku ve výši 100 000 daroval také její bratr Jiří Adam Bořita z Martinic. Členové Tovaryšstva Ježíšova za tento dar poděkovali tím, že rodný znak svých sponzorů nechali vyhotovit nad vchodem do koleje, kde je možné si jej dodnes prohlédnout.¹⁷⁰

Dle plánů měla jihozápadní část koleje sloužit k výuce. Výstavba budovy jezuitské koleje probíhala velice rychlým tempem, což však vedlo k tomu, že roku 1665 musel být předčasně ukončen školní rok, jelikož vzhledem k nízké kvalitě provedení stavebních prací hrozilo, že se klenba na chodbách zborší. K napravení nedostatků došlo až pod dohledem architekta Giovanniho Domenika Orsiho, tato dostavba jezuitského komplexu je jeho první známou architektonickou činností na českém území. Výstavba koleje byla dokončena roku 1723, přestože budova prodělala již několik rekonstrukcí a stavebních zásahů, tak si dodnes zachovala původní ráz v duchu raného baroka.¹⁷¹

Po zrušení řádu Tovaryšstva Ježíšova připadly původně jezuitské budovy městu Klatovy. Prostory jezuitské koleje byly využity nejdříve pro ubytování dragounů a později

¹⁶⁶ Řečený též Ondřej

¹⁶⁷ Superior je nejbližším zástupcem generálního řádu.

¹⁶⁸ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 240 – 241.

¹⁶⁹ VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 2. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1930, s. 110 – 112.

¹⁷⁰ HAVIÁR, Stanislav. *Komplex jezuitských budov v Klatovech* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomby.cz/jezuiteaklatovy>

¹⁷¹ *Historie jezuitské koleje* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.knih-kt.cz/jezuite2007.php>

sloužily jako kasárna pro vojáky.¹⁷² V roce 1998 bylo rozhodnuto o rekonstrukci jezuitské koleje a to za účelem umístění klatovské městské knihovny, k čemuž došlo o rok později. Klatovská knihovna sídlí v části bývalé jezuitské koleji dodnes, ve zbylých prostorách se nacházejí městské úřady.¹⁷³

5.4.3. Jezuitské gymnázium

Jezuitský řád poskytoval vzdělání zájemcům již od svého příchodu do českého království. Do roku 1620 v české provincii založili tři koleje s gymnázii¹⁷⁴, avšak teprve po porážce českých stavů na Bílé hoře začal jeho školský model dominovat. V době pobělohorské se počet kolejí rychle zvyšoval a v 18. století se v zemích Koruny české nalézalo dvacet devět kolejí s gymnáziem. Průměrný počet studentů na jezuitských gymnáziích v polovině 18. století byl deset tisíc pět set žáků, což představovalo cca 80 % všech univerzitních studentů té doby.¹⁷⁵

Klatovy byly jedním z měst, kde jezuitská kolej spolu s gymnáziem vznikla, stalo se tak na základě žádosti místních šlechticů, kteří si přáli, aby ve městě vznikla škola. Jezuité toto jejich přání realizovali, na jejich gymnáziu mohli studovat muži nejen z Čech, ale i z nedalekého Bavorska.¹⁷⁶

Se stabilním počtem tři sta studentů se stalo klatovské gymnázium největším mimopražským gymnáziem, zároveň však bylo gymnáziem s nejmenší kolejí. Možnost ubytování se dostávala pouze 11 – 13 % studentů, kteří si výlohy spjaté s pobytem museli sami hradit, jelikož klatovská kolej poskytovala stipendium jen jednomu žákovi ročně.¹⁷⁷

Uchazeč o studium na jezuitském gymnáziu musel splnit jisté podmínky. První z nich bylo absolvování minimálně triviální školy a musel být také starší osmi let. Dále pak adept musel být doprovázen svými rodiči či osobou, v jejíž péči se nacházel. Každý zájemce musel absolvovat přijímací řízení, které se skládalo z krátkého písemného testu a z doplňujících otázek. Po přijetí byl žák přiřazen do třídy, která odpovídala jeho

¹⁷² HAVIÁR, Stanislav. *Komplex jezuitských budov v Klatovech* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy>

¹⁷³ *Historie jezuitské koleje* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.knih-kt.cz/jezuite2007.php>

¹⁷⁴ Předbělohorské koleje s gymnázii se nalézaly v Českém Krumlově, v Chomutově a v Jindřichově Hradci.

¹⁷⁵ BOBKOVÁ – VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-10812-5, s. 58 – 60.

¹⁷⁶ CHROUSTOVÁ, Eva. *Ikografický program jezuitského kostela v Klatovech*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Jan Royt, s. 11.

VALENTOVÁ, Kateřina. Jezuitské gymnázium počátku 18. století. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 101.

znalostem. Při přijímacím řízení zohledňoval zkoušející také chování jednotlivce, původ a urozenost nebyly rozhodujícím faktorem.¹⁷⁸

Studenti jezuitského gymnázia absolvovali celkem pět vzdělávacích stupňů. Během prvního vzdělávacího stupně si žáci si obohatili slovní zásobu a osvojili si latinskou morfologii. Na druhém vzdělávacím stupni své znalosti rozšířili o základy syntaxu a získali první poznatky týkající se řeckých slov. Latinskou gramatiku si žáci museli osvojit během třetího stupně, zároveň také rozvíjeli své znalosti řeckého jazyka a v následujícím stupni pak již znali latinskou gramatiku dokonale. Pátý vzdělávací stupeň se soustředil především na rozvíjení vyjadřovacích schopností studentů a to jak v jazyce latinském, tak řeckém.¹⁷⁹

Tehdejší jednotlivé třídy se od současné praxe v mnoha věcech lišily, například počet studentů značně přesahoval současné normy. Studijní řád¹⁸⁰ stanovoval, že v jedné třídě mohlo být až osmdesát žáků, ve skutečnosti jich bylo ve třídě až sto. Žáci také byli různého věku, bylo možné, aby se ve stejné třídě nacházel devítiletý chlapec a zároveň také devatenáctiletý hoch. Obecně lze říci, že žáci původu šlechtického patřili k mladší věkové skupině a naopak žáci prostého původu pak tvořili starší věkovou skupinu.¹⁸¹

Udržet kázeň ve třídě, která čítá 80 žáků a více a k tomu všemu není věkově homogenní, nebylo jednoduché. Jezuitští pedagogové to řešili tak, že podporovali přirozenou soutěživost žáků a to především formou uplatnění odměn a trestů. Jakožto odměna často byla nabízena možnost získat hlavní roli v divadle, které se vždy konalo na konci školního roku. Mezi účinné tresty patřily smysluplné domácí úkoly, ale i tělesné tresty, které spíše sledovaly vyvolání studu a ne fyzickou bolest.¹⁸²

Co se organizace vyučovacího týdne týče, lze oproti dnešku také nalézt rozdíly. Sice se vyučovalo stejně jako dnes, pět dní v týdnu, avšak žáci se neučili v neděli a ve čtvrtek. I v den církevního svátku se mohlo stát, že žáci byli ve škole přítomni, pouze s tou obměnou, že se ráno nejdříve zúčastnili mše a až odpoledne probíhalo vyučování. Stávalo se také, že o jednotlivých svátcích bylo volno, které však nahradilo jeden z odpočinkových

¹⁷⁸ BOBKOVÁ – VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-10812-5, s. 68 – 69.

¹⁷⁹ VALENTOVÁ, Kateřina. Jezuitské gymnázium počátku 18. století. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 102 – 103.

¹⁸⁰ Tento studijní řád se nazýval *Ratio studiorum*.

¹⁸¹ BOBKOVÁ – VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-10812-5, s. 69 – 70.

¹⁸² VALENTOVÁ, Kateřina. Jezuitské gymnázium počátku 18. století. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 104 – 106.

dnů. Výhradně velké svátky, jimiž byly Velikonoce a Vánoce, byly pevně svázané s prázdninami. Delší prázdniny, které trvaly tři až šest neděl, probíhaly v září a v říjnu.¹⁸³

Život studentů na jezuitských gymnáziích rozhodně nepatřil k nejjednodušším. Každé ráno se ve čtyři hodiny v koleji rozezněl zvon, který signalizoval čas vstávání. Ranní vyučování začínalo v sedm hodin a do té doby trávili žáci i učitelé čas modlitbami a účastnili se také ranní mše. Snídani, která byla podávána výhradně ve všední dny, žáci jedli ve stoje.¹⁸⁴ Studenti, kteří zpívali na mších, dostávali k snídani teplé pivo s máslem. Tento pro nás podivný zvyk přišel z polského území, kde tvořil součást snídaně nejen pěveckého sboru.¹⁸⁵ Celá výuka zahrnovala ranní vyučování, které trvalo od půl sedmé do půl desáté, a odpolední výuku, jež začínala v půl druhé a končila ve čtyři hodiny. Po skončení vyučování se všichni studenti zúčastnili modlitby v kostele. Volný čas byl vyhrazen především k domácímu studiu a k přípravám na výuku. Kolem deváté hodiny všichni obyvatelé koleje uléhali na lože, aby načerpali síly na další den. Veškerá činnost, vstávání, modlitby, vyučování, byla řízena zvoněním.¹⁸⁶

Tovaryšstvo Ježíšovo zřizuje v Klatovech gymnázium nedlouho po svém příchodu, přesněji k založení gymnázia došlo 13. dubna 1636. Vyučování probíhalo v horní části Korálkovského domu a přes skromné počátky se místním jezuitům podařilo vybudovat školu s dobrým vzdělávacím programem. V posledních letech, před zrušením jezuitského řádu panovnicí Marií Terezií, klatovské gymnázium navštěvovali **Josef Dobrovský** a **Václav Matěj Kramerius**. V roce 1778 bylo jezuitské gymnázium zrušeno, avšak díky iniciativně města bylo roku 1812 znovu obnoveno, čímž započala nová etapa této školy. Klatovské gymnázium se během mnoha let stalo „*Alma mater*“ mnoha významných osobností, v jejichž popředí dominuje **František Křížík** a také **Jaroslav Vrchlický**, na jehož počest byla tato vzdělávací instituce roku 1933 přejmenována na Gymnázium Jaroslava Vrchlického.¹⁸⁷

¹⁸³ VALENTOVÁ, Kateřina. Jezuitské gymnázium počátku 18. století. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 106 – 107.

¹⁸⁴ SAMOHEJLOVÁ, Zuzana. Dějiny Tovaryšstva Ježíšova v českých zemích se zaměřením na Klatovy. Plzeň, 2013. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Drahomír Suchánek.

¹⁸⁵ ČERNÝ, Karel. *Jezuité a mor*. Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-967-6, s. 73.

¹⁸⁶ BOBKOVÁ – VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-10812-5, s. 141 – 155.

¹⁸⁷ ŠMÍD, Josef. Historie školy. In: www.klatovynet.cz [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klatovynet.cz/gymkt/historie.asp>

5.4.4. Kostel Neposkvrněného¹⁸⁸ početí Panny Marie sv. Ignáce

Stejně jako Černá věž, i jezuitský kostel vytváří jedinečný panoramatický vzhled města. Jedná se o krásnou barokní památku, na jejíž výstavbě se podíleli významní architekti té doby. Tento kostel jako jediná budova vzniklá z aktivity jezuitů slouží dodnes stejným účelům jako dříve.¹⁸⁹

Ve výstavbě řádového kostela byli jezuité podporováni panovníkem, jinak tomu bylo ze strany klatovských občanů. Podle původních plánů se měl kostel rozkládat západně od Černé věže. S jiným plánem přišel rektor Theodor Moretus, který byl toho názoru, že by kostel neměl stát v boční ulici, ale přímo na náměstí, přesněji v jihozápadním rohu. V té době bylo náměstí zastavěno, takže před tím, než mohli jezuité začít s výstavbou kostela, museli získat do svého vlastnictví dva velké domy. Městská rada se jezuitům snažila ve stavbě zabránit, dokonce požádala o pomoc krále, nakonec se ale Theodoru Moretusovi podařilo svůj návrh prosadit.¹⁹⁰

Plány jezuitského kostela bezpochyby čerpaly inspiraci z chrámu *Il Gesú*, který byl hlavním jezuitským chrámem v Evropě a který se naházel v Itálii. *Il Gesú* značně ovlivnil nejen jezuitskou architekturu, ale sakrální budovy té doby vůbec. Klatovský kostel se od římské verze v mnohém liší, nejvíce pak ve zpracování průčelí.¹⁹¹

Základní kámen kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly byl položen 24. dubna 1656, stalo se tak na svátek sv. Jiří. Již od samotného příchodu jezuitů do Klatov bylo tomuto řádu dopřáváno množství finančních darů, takže při zahájení výstavby kostela nebyla otázka týkající se placení výloh stavby problémem. Již od počátku stavby byl v Klatovech přítomný architekt **Dominico Orsi**¹⁹², který stavební práce řídil, s velkou pravděpodobností v Klatovech v této době přebýval i **Carlo Lurago**^{193 194}.

¹⁸⁸ Otázka neposkvrněného početí Panny Marie o spojená s mnohými teologickými spory. K progresu v této problematice došlo na tridentském koncilu, avšak až v 19. století byl problém zcela vyřešen. Již v 17. století byli katolíci zastánci toho, že Panna Marie se narodila Anně a Jáchymovi bez dědičného hříchu, tedy bez poskvrnění, a proto se mohla stát matkou Božího syna.

¹⁸⁹ VALENTOVÁ, Kateřina. Jezuitské gymnázium počátku 18. století. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 111.

¹⁹⁰ VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 2. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1930, s. 112 – 114.

¹⁹¹ HEROLD, Miroslav. Klatovský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656 – 1773). In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 114.

¹⁹² Dominic Orsi byl architektem italského původu a pracoval na několika jezuitských projektech. Mezi jeho díla patří například jezuitská kolej v Kutné Hoře, anebo teologický sál ve Strahovské knihovně.

¹⁹³ Carlo Lurago pocházel také z Itálie, ale působil především v českých zemích. Na základě jeho návrhů vznikl například jezuitský komplex v Březnici.

V roce zahájení stavby došlo k jejímu přerušení a to poté, co Theodor Moretus opustil funkci rektora. Až po dlouhých deseti letech byla stavba kostela znovu započata. Úkolem dostavět jezuitský kostel byl pověřen Dominic Orsi, kterého tak čekal nelehký úkol, jelikož finanční prostředky nebyly příliš vysoké, dokonce na určitou dobu musel přistoupit k přerušení prací. Znovu se do výstavby pustil až roku 1671 a již čtyři roky poté se v chrámu sloužila první mše a to i přes to, že stavba nebyla prozatím zcela dokončena. Roku 1677 pak byla dokončena výzdoba hlavní lodi a bylo také rozebráno lešení. Výstavba byla ukončena a to i přes fakt, že stavební plány nebyly zcela naplněny. Kostel byl tvořen průčelím, hlavní lodí a šesti bočními kaplemi, na západní straně došlo k provizornímu postavení zdi, kterou byl prostor uzavřen.¹⁹⁵

Další stavební práce na kostele proběhly až v důsledku požáru, který roku 1689 zasáhl velkou část Klatov a značně poničil i jezuitský kostel. Pro kostel Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce se jednalo o štěstí v neštěstí, jelikož se řádu podařilo získat značné finanční dary a bylo tak možné uskutečnit dostavbu kostela podle původních plánů. Kostel se tak konečně dočkal transeptu, presbyteria a sakristie. Tyto poslední stavební práce vedl pravděpodobně **Kryštof Dientzenhofer**, přičemž portál kostela byl zhotoven podle návrhů jeho syna, **Kiliána Ignáce Dientzenhofera**.¹⁹⁶ Výstavba kostela byla dokončena roku 1717, což znamená, že celá stavba trvala 61 let.¹⁹⁷

5.4.4.1. Interiér kostela

Půdorys kostela Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce je situován do podoby latinského kříže, přičemž onen kříž směřuje k západu. Tato orientace je zcela neobvyklá, jelikož klasické křesťanské chrámy směřují s presbyteriem a tím pádem i s oltářem k východu. Kuriozita klatovského kostela je dána tím, že průčelí směřuje na

¹⁹⁴ HAVIÁR, Stanislav. *Komplex jezuitských budov v Klatovech* [online]. [cit. 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy>

¹⁹⁵ HEROLD, Miroslav. Klatovský kostel Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656 – 1773). In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 117.

¹⁹⁶ CHROUSTOVÁ, Eva. *Ikografický program jezuitského kostela v Klatovech*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Jan Royt, s. 14 – 15.

¹⁹⁷ HEROLD, Miroslav. Klatovský kostel Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656 – 1773). In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 120.

náměstí, což je zároveň strana západní. Aby jezuité směli takto svůj kostel postavit, muselo jim být uděleno speciální povolení.¹⁹⁸

Působivost kostelu dodává ojedinelá barokní iluzivní malba, která zdobí klenbu kostela v transeptu a nad presbyteriem, tím vytváří iluzi rozprostírající se kupole. Krásně to vystihl spisovatel Václav Wagner, který napsal: „*A nade vším malba na kopuli křížení a v klenbových pásech ji rámuujících, barevný zázrak třeba dnes zašlý, zčernalý a zřejmě i přemalovaný (1868), přesto však dnes stále ukazující svoji původní průsvitnost a zářivost.*“¹⁹⁹ Iluzivní malba je dílem **Johana Hiebla**, významného malíře fresek ve střední Evropě. Malířské dovednosti mu pomohl zdokonalit malíř **Anrey Pozza**, který velice mistrně zvládal iluzionismus a který stejně jako Johann Hiebel byl členem jezuitského řádu. Výmalba kostela Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce byla jedním z jeho prvních prací, mimo zde vymalovaných fresek bychom mohli vidět jeho tvorbu také například v kostele sv. Klimenta v pražském Klementinu, nebo v kapli sv. Františka Borgia v chrámu sv. Ignáce na Novém Městě pražském.²⁰⁰

Pomocí iluzivní malby je také zhotoven z větší části hlavní oltář, což není obvyklé. Právě na malované části oltáře jsou zachyceni oba svatí, kterým je kostel zasvěcen, tedy Immaculata²⁰¹ a svatý Ignác z Loyoly. Díky způsobu zhotovení oltáře mají lidé uvnitř kostela pocit, že chrámová loď pokračuje dále za oltář a že prostory kostela jsou mnohem rozlehlejší, než ve skutečnosti jsou.²⁰² Za povšimnutí stojí také fakt, že výmalba kostela je zhotovena tak, aby působila na věřící nacházející se v hlavní lodi, pohled z presbyteria postrádá iluzi, a tím pádem i své kouzlo. Toto je jedním z důkazů toho, jak se snažili jezuité zapůsobit na prostý lid.

Panna Marie je na hlavním oltáři zachycena s malým Ježíškem v náručí a šlapajíc na hada. Ono vyobrazení v sobě ukrývá jistou symboliku. Had odkazuje na události v rajské zahradě, kdy Eva s Adamem ochutnali zakázané jablko. Právě tohoto hříchu byla Panna Marie prosta. V horní části oltáře, tedy nad Immaculatou, je vyobrazen sv. Ignác.

¹⁹⁸ HEROLD, Miroslav. Klatovský kostel Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656 – 1773). In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze sympozia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 120.

¹⁹⁹ WAGNER, Václav. *Jesuitský kostel v Klatovech*, Praha 1949, nepag.

²⁰⁰ FRONEK, Jiří. *Johann Hiebel*. Malíř fresek středoevropského baroka. Praha: Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-275-7, s. 11 – 38.

²⁰¹ Neposkrvněná Panna Marie

²⁰² FRONEK, Jiří. *Johann Hiebel*. Malíř fresek středoevropského baroka. Praha: Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-275-7, s. 59.

Jeho podobiznu doprovází andělé, přičemž jeden z nich drží otevřenou knihu, v níž stojí písmena AMDG, což je zkratka jezuitského hesla AD MAIOREM DEI GLORIAM²⁰³.²⁰⁴

V interiéru jezuitského kostela je možné mimo hlavního oltáře si prohlédnout deset vedlejších oltářů, čtyři z nich se nacházejí po stranách v transeptu a zbylých šest je umístěno do bočních kaplí. První čtyři kaple od vchodu jsou zdobeny jedním z typických znaků barokní architektury – sloupy s tordovaným²⁰⁵ dřikem. Po levé straně při pohledu na hlavní oltář se nacházejí oltáře v tomto pořadí: oltář sv. Floriána²⁰⁶, oltář sv. Anny²⁰⁷, oltář sv. Barbory²⁰⁸ a oltář sv. Ignáce a oltář zvěstování Panně Marii v transeptu. Na pravé straně jsou tyto oltáře v tomto pořadí: oltář sv. Antonína Paduánského²⁰⁹, oltář Panny Marie Bolestné²¹⁰, oltář sv. Josefa²¹¹ a v transeptu pak oltář sv. Františka Xaverského a oltář sv. Jana Nepomuckého.²¹²

5.4.5. Katakomy

Zcela běžnou, nejen barokní, praxí bylo pohřbívání zemřelých pod kostelem, přičemž tento způsob pohřbu byl nákladnější, avšak více vyhledávaný a měl větší spirituální hodnotu. V Klatovech v 17. a 18. století bylo možné nechat se takto pohřbít pouze na třech místech – pod farním kostelem, pod dominikánským kostelem a v neposlední řadě také v kryptách pod kostelem Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce, tedy v prostorách dnes označovaných jako klatovské katakomby.²¹³

Již zažitě označení katakomby se po mnoho let užívalo nesprávně, jelikož pojem katakomby označuje podzemní pohřebiště, které je tvořeno systémem chodeb, ve kterých jsou zhotoveny prostory pro uložení zesnulých. V užším slova smyslu slovo katakomby znamená pouze a výhradně pohřebiště nacházející se pod Římem, které bylo vybudované

²⁰³ Český překlad zní: k větší slávě Boží.

²⁰⁴ CHROUSTOVÁ, Eva. *Ikonografický program jezuitského kostela v Klatovech*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Jan Royt, s. 25 – 26.

²⁰⁵ šroubovaným

²⁰⁶ Patron hasičů a obránce proti požáru.

²⁰⁷ Matka Panny Marie a ochránkyně matek a manželství.

²⁰⁸ Patronka horníků a umírajících.

²⁰⁹ Antonín Paduánský byl v historii katolické církve nejrychleji svatořečen, je ochráncem proti morové epidemii.

²¹⁰ Panna Marie zde má přízvisko Bolestná z toho důvodu, že právě z kříže sundali jejího mrtvého syna.

²¹¹ Patron umírajících.

²¹² HEROLD, Miroslav. Klatovský kostel Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656 – 1773). In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007. ISBN 978-80-254-0908-4, s. 133 – 135.

²¹³ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 243.

prvními křesťany ve 3. století.²¹⁴ I když v širším slova smyslu je možné slovem katakomby označovat systém chodeb sloužící k pohřbívání, není ale správné tímto pojmem prostory pod jezuitským kostelem, jelikož zde se jedná o krypty.

Krypty, které vznikly jako základ kostela, byly používány k pohřbívání zemřelých, místo posledního odpočinku zde našlo více než dvě stě zesnulých. Nebyli zde pohřbeni pouze jezuité, v těchto místech byli pochováni také lidé neduchovního stavu, tedy měšťané, šlechtici, dobrodinci a mecenáši řádu. Pohřbívat se zde začalo roku 1676 a tato praxe trvala až do roku 1794, tedy do doby, než vešel v platnost příkaz císaře Josefa II., jímž zakazoval pohřbívání pod kostely.²¹⁵

Klatovské katakomby se staly navštěvovanou expozicí českými i zahraničními turisty především z toho důvodu, že si je zde možné prohlédnout mumifikovaná těla zde pohřbených lidí. Proces mumifikace zde proběhl přirozenou cestou a to díky několika činitelům. Jistou roli v procesu hrál fakt, že těla zesnulých byla uložena v dubových rakvích, které byly vystlány dřevěnými hoblinami²¹⁶ a také chmelem a chmelovými úponky²¹⁷. Mumifikační proces by však neproběhl bez místního ventilačního systému, který byl velice důmyslně zhotoven během výstavby kostela. Tento systém větracích šachet, které ústí pod střechou kostela, těla jednak vysušoval, ale také zajišťoval relativně stálou teplotu a vzdušnou vlhkost. Proces mumifikace trval přibližně tři měsíce, během této doby byla těla zbavena veškeré vody a váha zde pohřbených osob klesla až na 10% váhy původní. Mumie dnes tedy váží cca 8 – 10 kilogramů.²¹⁸

O důležitosti místního ventilačního systému nám poskytují důkaz i okolnosti týkající se opravy střechy kostela, ke které došlo ve 30. letech minulého století. Tehdy došlo k zasypání a zablokování šachet sutí a stavebním materiálem, což vedlo k zvýšené vlhkosti v kryptách pod kostelem. Místní pohřbená těla byla napadena plísní a více sto čtyřicet těl zde pohřbených nebožtíků bylo navždy zničeno. Pozůstatky oněch osob byly roku 1937 uloženy v hromadném hrobu na klatovském hřbitově sv. Jakuba, místo jejich posledního odpočinku je označeno náhrobník kamenem.²¹⁹ V současné době jsou větrací šachty opraveny a nadále plní svou původní funkci. Do dnešní doby se nám zachovaly

²¹⁴ Catacomb. In: www.britannica.com [online]. 8. 11. 2009 [cit. 22. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/catacomb>

²¹⁵ CHROUST, Václav. Katakomy Klatovy. In: www.katakomy.cz. [cit. 22. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomy.cz/katakomyklatovy/historiekrypty>

²¹⁶ Hobliny zde byly užity pro svou absorpční schopnost.

²¹⁷ Chmel má antibakteriální účinky a z tohoto důvodu byl součástí mumifikace.

²¹⁸ Informace čerpány z informačních panelů v expozici Katakomy Klatovy.

²¹⁹ CHROUST, Václav. Katakomy Klatovy. In: www.katakomy.cz. [cit. 22. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomy.cz/katakomyklatovy/historiekrypty>

ostatky třiceti osmi osob, přičemž u dvou z nich se nejedná o mumie, ale o ostatky kosterní. Jsme schopni říci²²⁰, že tyto ostatky patřily Vojtěchu Chanovskému z Dlouhé Vsi a Ondřeje ze Středy.²²¹

V expozici místních katakomb je možné prohlédnout si třicet čtyři²²² mumifikovaných těl, přičemž některá z nich upoutají větší pozornost, než ostatky jiných osob. Jedná se o šest těl, u čtyř z nich známe i jméno zesnulého. První z nich je tělo Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic, které je nejzachovalejší a tím pádem nejznámější klatovskou mumií. Tato žena během svého života prodělala tuberkulózu, která ji však nepřipravila o život, zemřela až v důsledku mozkové mrtvice ve věku 66 let. Zbylé dvě osoby, které známe jménem a které jsou dnes v centru zájmu návštěvníků, byly členy jezuitského řádu. Jedná se o pátera Jahodu a pátera Fabricia. První zmiňovaný muž se od ostatních odlišuje tím, že část jeho tkáně se rozložila, a část zase mumifikovala. Tělo Pátera Fabricia je velice atypické a to především kvůli rozměrnému břichu. Jeho vzhled byl způsoben těžkou nemocí, což by si měli návštěvníci uvědomit. Další tři osoby, které dnes již nejsme schopni pojmenovat, zemřely na tetanus, kvůli čemuž je možné na jejich tělech stále možné vidět stopy po křečích.²²³

Nejmladší zde pochovanou osobou se stala Anna Marie, dcera hraběte Jaroslava, která se dožila pouhých osmnácti měsíců. Do krypt pod jezuitským kostelem byla přenesena z běšinského chrámu a to z toho důvodu, aby byla pohřbena spolu se svým otcem. Nejstarším zde pochovaným člověkem je také žena, jedná se o paní Ludmilu Seyparovou²²⁴, která zemřela ve věku 100 let.²²⁵

Klatovské katakomby jsou v současné době přístupné veřejnosti, která si může kromě těl zde pohřbených prohlédnout i nově vzniklou expozici se zaměřením na historii a působení jezuitského řádu. Nová expozice vznikla díky dotaci z Evropského fondu pro

²²⁰ Všechny rakve byly opatřeny olověnými destičkami, na kterých byla zaznamenána jména pochovaných. Tyto destičky však postupem času byly od rakví odděleny a z toho důvodu dnes ve většině případů není možné ostatky identifikovat.

²²¹ Informace čerpány z textu pro průvodce klatovskými katakombami, který je uložen na pokladně v katakombách.

²²² Sice se zachovalo třicet osm ostatků, ale dva z nich jsou kosterního charakteru a dvě mumifikovaná těla dnes nejsou veřejnosti zpřístupněna.

²²³ Informace čerpány z informačních panelů v expozici Katakomby Klatovy.

²²⁴ též Veyparová

²²⁵ HEROLD, Miroslav. *Seznam zesnulých jezuitů pohřbených v kryptách jezuitského chrámu Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly v Klatovech* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.katakomby.cz/jezuiteaklatovy/seznampohrbenych/seznamzesnulychjezuitu>

regionální rozvoj. Slavnostní znovuotevření katakomb se konalo dne 26. listopadu roku 2011.²²⁶

²²⁶ CHROUST, Václav. O financích projektu Klatovské katakomby 2010. In: *www.katakomy.cz* [online]. [cit. 22. 3. 2017]. Dostupné z:<http://www.katakomy.cz/novinky/novinky2012/o-financich-projektu-klatovske-katakomy-2010>

6. Barokní lékárna U Bílého jednorožce

Klatovy se mohou pyšnit velice cenným klenotem, kterým je barokní lékárna U Bílého jednorožce. Vzácnost této památky spočívá v tom, že pouze tři barokní lékárny v celé východní Evropě se dochovaly ve svém původním místě a jsou veřejnosti přístupné. V České republice se nacházejí dvě ze tří oněch lékáren, jak již bylo zmíněno, jedna se nachází v Klatovech, druhou je možné si prohlédnout na zámku Kuks. Třetí lékárna se nachází v zahraničí, v chorvatském městě Záhřeb.²²⁷

Historie této unikátní lékárny začala v roce 1639, kdy klatovští jezuité vyměnili Skřivánkovský dům na náměstí za dům Střelcovský v ulici pod Černou věží, což se stalo proto, aby mohli přistoupit k výstavbě řádové koleje. Manžel Anny Střelcovské, která se stala novou majitelkou Skřivánkovského domu, byl lékárníkem. Jmenoval se Tobiáš Stilling a v prostorách nově získaného domu vybudoval lékárnu, jež se však v této době ještě nejmenovala U Bílého jednorožce. Ke svému názvu přišla až po roce 1740, kdy tehdejší lékárník Štěpán Schmidt získal narvalí zub, který byl považován za roh bájného jednorožce, což vedlo ke zvýšení prosperity lékárny.²²⁸

V barokním období však ve městě nefungovala pouze tato lékárna na náměstí, existovala zde ještě jedna, kterou provozovali členové jezuitského řádu. Tato lékárna byla umístěna v prostorách řádové koleje, avšak poté, co roku 1772 byly zrušeny duchovní lékárny, vybavení odkoupil lékárník Michael Firbas za tři sta třicet zlatých, tak se depozitář jezuitské lékárny ocitl v prostorách budoucí lékárny U Bílého jednorožce.²²⁹ Ono odkoupené vybavení jezuitské lékárny zhotovil velice zručně řezbář Johann Geschwend, dodnes je možné vidět na sloupu u vchodu nápis „Anno 1733“, který odkazuje na rok dokončení jeho řezbářské práce.²³⁰

Dvě oddělené místnosti tvoří interiér lékárny, přičemž pacienti a zákazníci lékárny se dostali pouze do první části, do prodejny. Druhá místnost sloužila pro přípravu léčiv a přístup sem měl pouze lékárník, dnes jsou oba pokoje přístupné veřejnosti. Dříve k lékárně patřily i další prostory, jednalo se o sklepy na skladování surovin, půdu,

²²⁷ Informace čerpány z dokumentu Barokní lékárna, který je možný shlédnout v expozici Katakomby Klatovy.

²²⁸ SALVOVÁ, Martina. *Barokní lékárna U Bílého jednorožce v Klatovech* : Průvodce expozicí. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, 2016. ISBN 978-80-86104-5 (nestr.).

²²⁹ SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 272.

²³⁰ SALVOVÁ, Martina. *Barokní lékárna U Bílého jednorožce v Klatovech* : Průvodce expozicí. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, 2016. ISBN 978-80-86104-5 (nestr.).

laboratoř, černou kuchyni a obytnou část určenou pro lékárníka a jeho rodinu. V bývalé prodejně, neboli v oficíně, se dodnes dochovala repositoria²³¹, ve kterých jsou umístěny nádoby na léky. Vždy odděleně a pod zámkem byly skladovány léky se silnými účinky a také jedy. V místnosti, která dříve sloužila k přípravě léčiv, si mohou návštěvníci prohlédnout například pijavky lékařské, tři metry dlouhou tasemnici, která byla vyjmuta z dětského těla, pilulovnici a čípkovnici, mlýnek na koření, váhy a mnoho bylin a léčiv.²³²

V lékárně U Bílého jednorožce si mohli klatovští občasně kupovat léky až do roku 1966, toho roku byla vyhlášena památkou a její provoz byl ukončen. O rok později byly prostory otevřeny pro veřejnost jakožto expozice, která spadala a do dnes spadá pod správu Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech. V letech 2009 – 2010 bylo veškeré vybavení restaurováno a poslední zásahy proběhly v roce 2014, kdy byl veřejnosti představen nový portál s hlavou jednorožce, který se stal symbolem lékárny.²³³

6.1. Lékařství v době barokní

V 17. století dochází v evropské medicíně k mnohým průlomům, byl popsán velký krevní oběh, procesy trávení, funkce dýchacího systému a mnoho dalších lidských orgánů se dočkalo pečlivých studií. Barokní období také ale znamenalo dobu demografické stagnace, což bylo zapříčiněno třicetiletou válkou a také nemocemi, které po uzavření vestfálského míru následovaly. Přítomnost nemocí a smrti byly každodenní součástí všedního života člověka žijícího v 17. a 18. století na území zemí Koruny české, proto se barokní města neobešla bez přítomnosti morového sloupu nebo soch patronů umírajících lidí.²³⁴

V barokním období lidé nebyli schopni rozpoznat příčiny mnoha nemocí, kvůli čemuž nedávali důraz na prevenci, především pak na čistotu. Jako příklad dobové úrovně hygieny může sloužit fakt, že se užívaly voňavky za účelem překrytí zápachu.²³⁵ Do péče o nemocné se samozřejmě velice aktivně zapojovaly řeholní řády, mezi nimiž nechybělo ani Tovaryšstvo Ježíšovo. Za účelem dostat epidemii pod kontrolu byla vydávána tzv.

²³¹ Úložný prostor určený pro skladování léčiv.

²³² SALVOVÁ, Martina. *Barokní lékárna U Bílého jednorožce v Klatovech* : Průvodce expozicí. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, 2016. ISBN 978-80-86104-5 (nestr.).

²³³ *Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech*. Příspěvková organizace [online]. [cit. 23. 3. 2017].

Dostupné z: <http://www.klatovynet.cz/muzeumkt/blinformace.asp>

²³⁴ SVOBODNÝ, Petr, HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-424-1, s. 63 – 65.

²³⁵ SVOBODNÝ, Petr, HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-424-1, s. 63 – 65.

morová nařízení a řády. Byly například zavedeny cestovní pasy, které bylo nutné předkládat, díky čemuž se zabráňovalo vstoupit do měst osobám, které přicházely z nakažené oblasti.²³⁶

Vzhledem k tomu, že v 18. století bylo povinné vydávat ve sbírkách seznam a ceny ingrediencí, které obsahoval každý lék, tak se nám do současnosti dochovala složení různých medikamentů. Například tzv. klementinské pilulky, které měl ve svých lékárnách jezuitský řád, obsahovaly mimo jiné perly, výtažek z aloe, myrhu, drcený smaragd, skořicový olej nebo laudanum²³⁷. Vzhledem k vysoké koncentraci opia bylo nutné s těmito látkami zacházet obezřetně. Byly předepisovány pacientům, kterým byla například diagnostikována kolika nebo artritida.²³⁸

V klatovském prostředí se lékaři často uchýlovali k jedné ze dvou následujících léčebných procedur: pouštění žilou a hirudoterapie.²³⁹ Za účelem pustit žilou pacientovi se používalo mechanické zařízení, které je možné vidět jak v barokní lékárně, tak v expozici v katakombách. Lékař, který proceduru vykonával, vždy pečlivě veškerou krev odchytil do určené nádoby z toho důvodu, aby množství krve nepřekročilo jistou hranici, tedy aby nemocný nepřišel o více než cca půl litru krve. Poté krvácení zastavil za pomoci škrtidla. Když pacientovi procedura pomohla a přežil, bylo škrtidlo sejmuto, očištěno a používáno dále, pokud však pacient zemřel, nebylo škrtidlo z jeho těla sejmuto, neboť s ním byl pohřben. Dělo se tak proto, aby zabránilo se případnému šíření nemocí. Tuto praxi je možné si ověřit i díky mumifikovaným tělům v katakombách, jelikož na některých se nám dodnes dochovala dobová škrtidla.²⁴⁰ První doložitelná hirudoterapie je datována do doby před 3 000 lety, a to ve starověkém Egyptě. Na světě se vyskytuje přes šest set druhů pijavic, ale pouze tři druhy lze využít pro lékařské účely, nejpoužívanější z nich je pijavka lékařská, v jejíchž slinách jsou obsaženy bioaktivní látky, které pomáhají pacientům trpícím kožními nemocemi²⁴¹, záněty²⁴², vysokým krevním tlakem a dalšími nemocemi.²⁴³ V barokní lékárně U Bílého jednorozce jsou k vidění živé pijavky lékařské, v letní sezoně

²³⁶ ČERNÝ, Karel. *Jezuité a mor*. Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-967-6, s. 17 – 30.

²³⁷ Jedná se o lihový roztok opia.

²³⁸ ČERNÝ, Karel. *Jezuité a mor*. Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-967-6, s. 81.

²³⁹ Informace čerpány z dokumentu Barokní lékárna, který je možný shlédnout v expozici Katakomby Klatovy.

²⁴⁰ Informace čerpány z panelů v expozici Katakomby Klatovy.

²⁴¹ např. ekzémy.

²⁴² Pijavky lékařské pomáhají při zánětech žil, mozku, zubů, pooperačních zánětech, zánětech nervů a dalších obtížích.

²⁴³ HRUŠKOVÁ, Jana. Hirudoterapie [online]. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.hirudoterapie.wz.cz/>

2016 si zájemci mohli v určité dny vyzkoušet na vlastní kůži, co to znamená podstoupit hirudoterapii.

K léčení se používali všemožné ingredience a to jak účinné, tak i neúčinné. Na zastavení krvácení se užívala kozlí krev, na probrání člověka z mdlob se zase užívalo čertovo lejno²⁴⁴, jako protijed se užívaly bezoárové kameny.²⁴⁵ Již tehdy se užívaly španělské mušky jako lék lásky, ale sloužily se také k očištění těla a to tak, že poté, co byly přiloženy na kůži, se vytvořil hnisavý vřed, kterým podle tehdejších představ se dostala veškerá nemoc z těla.²⁴⁶ Jako příklad léku, který se vydával za něco jiného, než ve skutečnosti byl, můžeme uvést dračí krev nebo lék z rohu jednorožce.²⁴⁷

²⁴⁴ Jedná se silně páchnoucí pryskyřici, která byla dovážena z Persie.

²⁴⁵ SALVOVÁ, Martina. *Barokní lékárna U Bílého jednorožce v Klatovech* : Průvodce expozicí. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, 2016. ISBN 978-80-86104-5 (nestr.).

²⁴⁶ Informace čerpány z panelů v expozici Katakomby Klatovy.

²⁴⁷ Informace čerpány z dokumentu Barokní lékárna, který je možný shlédnout v expozici Katakomby Klatovy.

7. Didaktická část

Téma mé diplomové práce svým obsahem patří do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, je součástí kapitoly *Evropa po třicetileté válce*. Prezentací látky v mnou navrhovaném podání bude naplňován cíl, který je formulovaný v rámcově vzdělávacím programu a podle něhož „žák rozvíjí orientace v mnohotvárnosti historických, sociokulturních, etických, politických, právních a ekonomických faktů tvořících rámec každodenního života; k poznávání a posuzování každodenních situací a událostí ve vzájemných vazbách a širších souvislostech včetně souvislostí mezinárodních a globálních.“²⁴⁸ Naplnění cíle bude uskutečněno na základě seznámení žáků s regionálními dějinami a díky vybraným kapitolám vztahující se k baroknímu způsobu života v Klatovech v 17. a 18. století. Očekávané výstupy látky barokní kultury jsou: *žák rozpozná základní znaky jednotlivých kulturních stylů a uvede jejich představitele a příklady významných kulturních památek.*

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání stanovuje požadavek, aby byly během vyučování rozvíjeny klíčové kompetence žáků. Jedná se konkrétně o tyto kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanská a kompetence pracovní.²⁴⁹ Vzhledem k různorodosti navštívených památek a k rozmanitosti metodiky a úkolů, budou kompetence naplňovány především v níže zmíněných bodech.

Kompetence k učení

*„Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě.“*²⁵⁰

Tato kompetence bude například rozvíjena formou pracovních listů, které jsem v rámci didaktické části diplomové práce vypracovala.

²⁴⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

²⁴⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

²⁵⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Kompetence k řešení problému

„Vyhledává informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému.“²⁵¹

Kompetence k řešení problému bude prohlubována především v rámci expozice Katakomby Klatovy, jejichž zapojení do výuky se budu ještě podrobněji věnovat.

Kompetence komunikativní

„Naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje.“²⁵²

Tato kompetence během exkurze bude naplňována rozličnými formami, jako příklad mohu uvést, že žáci si vyzkouší roli průvodce, ve které budou muset strukturovaně, srozumitelně a jasně hovořit ke svým spolužákům.

Kompetence sociální a personální

„Podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.“²⁵³

Kompetence sociální a personální bude během exkurze rozvíjena ze všech kompetencí nejvíce, jelikož bez ohledu na to, ve které klatovské památce se budou žáci zrovna nalézat, budou muset jednat a komunikovat dle pravidel správného chování.

²⁵¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

²⁵² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

²⁵³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Kompetence občanská

„Respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.“²⁵⁴

Způsob, jakým budu tuto kompetenci naplňovat, je postaven především na upřednostnění regionálních dějin a také na základě exkurzí do historických objektů, v jejichž prostředí se žáci budou vzdělávat.

Kompetence pracovní

„Používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky.“²⁵⁵

Ze strany vyučujícího vyvstane požadavek, aby žáci pracovali stejně usilovně jako ve škole a to i přes fakt, že se změnilo pracovní prostředí.

7.1. Návrhy didaktických aplikací

7.1.1. „Zázračný“ obraz Panny Marie Krveronící

„Zázračný“ obraz, díky němuž lze žákům přiblížit principy barokní zbožnosti, je umístěn, jak již bylo výše řečeno, v kostele Narození Panny Marie. Zahájení stavby se datuje do doby založení samotného města, díky čemuž je možné před vstupem do jeho prostor možné fixovat regionální dějiny. To je také důvod, proč je první kapitola této diplomové práce věnovaná dějinám města Klatovy od pravěku až do nástupu barokního slohu.

Za účelem zopakovat si již probrané učivo týkající se Klatov, jsem vytvořila pracovní list, který má také funkci motivační, jelikož až po jeho správném vyplnění žáci zjistí, kterou klatovskou památkou započnou svou exkurzi.

²⁵⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

²⁵⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Díky opravám, které proběhly v roce 2014, je možné v současné době navštívit nejen loď kostela Narození Panny Marie, ale také krypty nacházející se pod kostelem a emporu²⁵⁶, z níž je nádherný pohled na interiér kostela z ptačí perspektivy. Tyto prostory je však možné navštívit pouze s průvodcem, který má jasně daný harmonogram prohlídky.²⁵⁷ Při zájmu navštívit jak kryptu, tak emporu, mimo stanovený čas prohlídky, je třeba se individuálně dohodnout s klatovskou farností²⁵⁸. Návštěvu arciděkanského kostela s průvodcem mohu vřele doporučit a to i z toho důvodu, že žákům bude poskytnut strukturovaný a zajímavý výklad týkající se jak kostela samotného, tak „zázračného“ obrazu. Na základě výkladu pak žáci vyplní pracovní list, jímž sledují především naplňování tohoto cíle: *žák zná důležité mezníky v historii obrazu, pozná Pannu Marii Klatovskou a dokáže vyjmenovat příklady, které ilustrují význam obrazu tehdy a dnes*. Při prohlídce této klatovské památky musí vyučující počítat, že zde stráví necelou půl hodinu.

²⁵⁶ Empora je architektonickým prvkem, přesněji řečeno jedná se o nadzemní galerii.

²⁵⁷ Platný rozvrh komentovaných prohlídek arciděkanského kostela na:

<http://www.katakomyby.cz/katakomybyklatovy/arcidekanský-kostel> [23. 3. 2017]

²⁵⁸ Kontakt na klatovskou farnost: http://www.farnost-klatovy.info/?page_id=8 [23. 3. 2017]

Odpověz nejdříve na otázky a následně najdi odpovědi ve čtyřsměrce. V tajence se dozvíš první zastávku naší historické exkurze.

1. Jak znělo první jméno panovníka, který založil královské město Klatovy?
2. Doplň název: Vlastivědné muzeum Dr.
3. Kým byl zničen dominikánský klášter za hradbami Klatov v 15. století?
4. Podle jakého prvku poznáš v Klatovech dům, který byl postaven v duchu renesance?
5. Co umožňovalo měšťanům, aby bránili své město?
6. Jaké katastrofy nejednou postihly středověké Klatovy?
7. Lokalita Klatov byla od 7. století trvale osídlena. Který kmen sem v tuto dobu přišel?
8. Na obrázku vidíš heraldický symbol města Klatovy, jedná se o městský

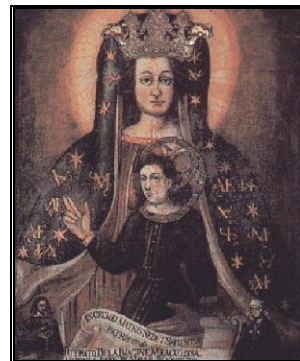

H	U	S	I	T	Y	A	H
O	R	C	K	I	D	Ě	R
S	G	R	A	F	I	T	A
T	K	A	N	N	S	K	D
A	Ý	K	Z	O	S	T	B
Š	E	P	O	Ž	Á	R	Y
E	L	S	Y	M	E	Ř	P
É	N	A	V	O	L	S	L

Tajenka :

.....

Panna Marie Klatovská

1. Vystihni (nakresli, načrtni nebo popiš) dva nejdůležitější okamžiky, které se týkají obrazu Panny Marie Klatovské, pojmenuj tyto události a uveď dobu, kdy k nim přišlo.

2. Každý rok se na počest „zázraku“ Krveronicí Panny Marie pořádá klatovská pouť. Kdy se tato pouť koná?

.....

3. Význam „zázračného“ obrazu pro klatovské obyvatele dokazuje i množství kopií, které bylo vyhotoveno. Dávej při dnešní prohlídce Klatov pozor a mnohé z nich objevíš. Vypiš alespoň 3 místa, na kterých jsi viděl obraz Panny Marie Klatovské

I.

II.

III.

7.1.2. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce

Návštěvu kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce jsem zařadila hned po seznámení se s interiérem a exteriérem kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a to z toho důvodu, že tyto dva objekty jsou odlišné, což je zapříčiněno vlivem dvou barokních slohů. Tuto odlišnost je vhodné využít ke komparaci a k následnému vyvození barokních prvků a také shodných elementů sakrálních budov. Za připomenutí stojí fakt, že shodná by měla také být orientace na světovou stranu u hlavních oltářů, avšak vzhledem k tomu, že v jezuitském kostele je oltář situován do západní části budovy, nebude možné zde nalézt shodu, na což je vhodné žáky upozornit.

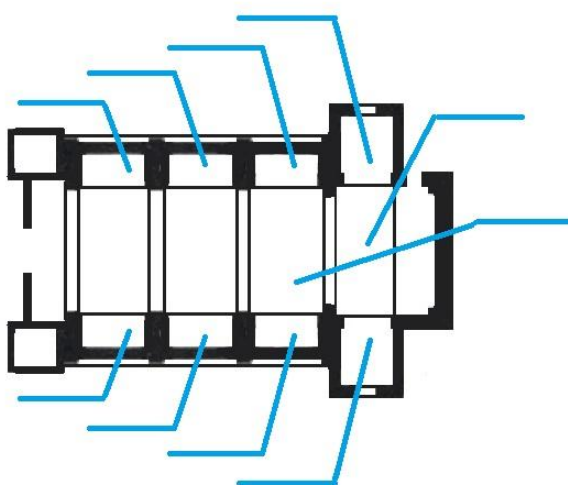
Pro prohlídku této památky nedoporučuji zvolit delší časový limit než třicet minut, a to jednak s ohledem na téma, ale také na to, že se jedná o již druhou církevní památku, kterou žáci navštíví. Pro návštěvníky jezuitského kostela se nabízí možnost využít služeb průvodce, avšak když učitel tuto možnost nezvolí, což doporučuji, tak bude moci sám strukturovat výklad a vybrat podstatné informace, které předá žákům. Jedná se také o jedinou památku, kde by byla aktivita přenesena na vyučujícího.

Na klatovském náměstí Míru je možné se připojit na veřejnou bezplatnou Wi-Fi síť, což umožňuje, aby v pracovním listě byly otázky, které počítají s vyhledáváním informací na internetu, stejně tomu pak je u pracovního listu na barokní lékárnu u Bílého jednorožce. Do výuky je tak zapojena mediální výchova a žáci se tím budou učit efektivnímu vyhledávání informací na internetu.

Díky podrobnějšímu seznámení se s kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce budu naplňovat cíl: *žáci rozpoznají barokní sloh, popíší jeho prvky a dokážou je správně pojmenovat. Žáci se také orientují v základním pojmosloví týkajícího se sakrálních budov.*

Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce

1. Prohlédni si půdorys kostela, nakresli oltář na místo, kde je ve skutečnosti umístěn, pak přiřaď jednotlivé pojmy ke správným místům vyznačeným v půdorysu a nakonec urči světové strany.

- 1) Hlavní loď
- 2) Kaple Panny Marie Bolestné
- 3) Transept
- 4) Kaple sv. Barbory
- 5) Kaple sv. Anny
- 6) Oltář sv. Ignáce
- 7) Kaple sv. Josefa
- 8) Kaple sv. Floriána
- 9) Oltář sv. Františka Xaverského
- 10) Kaple sv. Antonína Paduánského

2. Na obrázcích vidíš podobizny některých svatých, se kterými se setkáš v tomto kostele. Najdi na internetu a napiš ke každému, koho ochraňovali a z jejich životopisu vypiš jednu zajímavou informaci.

sv. Florián

.....
.....

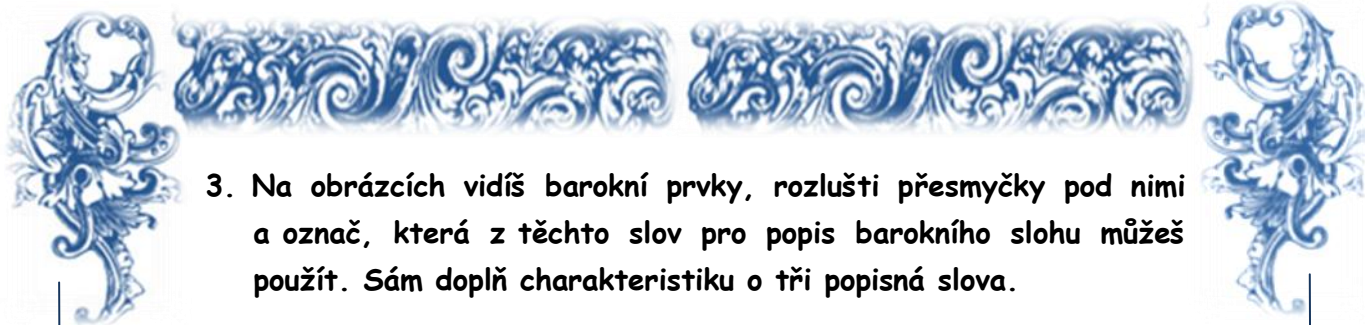
sv. Barbora

.....
.....

sv. Antonín Paduánský

.....
.....

3. Na obrázcích vidíš barokní prvky, rozlušti přesmyčky pod nimi a označ, která z těchto slov pro popis barokního slohu můžeš použít. Sám doplň charakteristiku o tři popisná slova.

LIEPAS

TOTBSHOA

NAAYMKDI

ÍUORTĚMSNM

YKARDÁ

EVTEOLPLSKO

1)..... 2)..... 3).....

4. Doplň větu.

Dominantou jezuitského kostela je:

7.1.3. Katakomby Klatovy

V prostorách katakomb je návštěvníkům a školním exkurzím k dispozici průvodce, v mé navrhované didaktické aktivitě však pro jeho zapojení není dán prostor, jelikož mým cílem je zapojit do činnosti především žáky. Navštívením klatovských katakomb bude naplňován tento cíl: *žák rozvíjí své komunikační schopnosti, vyjadřuje se věcně, gramaticky správně a srozumitelně. Žáci se díky své vlastní činnosti a také aktivitě svých spolužáků seznámí s činností jezuitského řádu a dokážou jednotlivá dílčí témata zasadit do kontextu a podat tak ucelený obraz o vlivu řádu Tovaryšstva Ježíšova jak ve světě, tak v Klatovech.*

Co se týče rámcového vzdělávacího programu, tak bude naplňováno především: *vytváření schopnosti využívat jako zdroj informací různorodé verbální i neverbální testy společenského a společenskovedního charakteru.*²⁵⁹

V současné době se v kryptách nachází expozice, která je zaměřena na působení řádu Tovaryšstva Ježíšova nejen v Klatovech, ale v celém světě. Návštěva katakomb tak již není pouze o prohlédnutí si zde dochovaných mumií, ale také o získání kulturního a historického kontextu barokní doby.

Vzhledem k množství informací, které jsou za pomoci informačních panelů v klatovských katakombách prezentovány, je možné v této expozici nechat žákům prostor na to, aby si na vlastní kůži vyzkoušeli průvodcovskou roli. Postup při této metodě je následující:

1. Rozdělení žáků do dvojic.
2. Přidělení dvojicím námětu, o němž v expozici shromáždí informace.
3. Seznámení žáků s tématem, shromáždění dostupných údajů, výběr nejdůležitějších a také zajímavých informací.
4. Opětovné shromáždění se žáků, následné společné prohlednutí si expozice a prezentace jednotlivých témat v příslušném místě expozice.

²⁵⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Témata²⁶⁰, která se stanou předmětem samostudia žáků, jsou následující²⁶¹:

- I. Historie jezuitského řádu v evropském kontextu (mezi 2. a 3. kryptou)
- II. Příchod jezuitského řádu do Klatov a jeho místní působení (2. krypta)
- III. Fungování katakomb jakožto místa posledního odpočinku (7. krypta)
- IV. Mumifikace v kryptách pod kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce (7. a 9. krypta)
- V. Větrací systém v místních kryptách a jeho význam (6. krypta)
- VI. Život a smrt Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic (9. krypta)
- VII. Nemoc pátera Fabricia (9. krypta)
- VIII. Jezuitské školství (5. krypta)
- IX. Lékařské umění jezuitského řádu (5. krypta)
- X. Stravování členů řádu Tovaryšstva Ježíšova (4. krypta)
- XI. Matěj Antonín Koniáš a seznam zakázaných knih (2. krypta)
- XII. Mecenáši řádu Tovaryšstva Ježíšova (2. krypta)
- XIII. Těla zesnulých z pohledu soudobé medicíny (2. nebo 4. krypta)
- XIV. Divadlo v době barokní (5. krypta)
- XV. Misionářská činnost jezuitského řádu (3. krypta)

Žáci budou mít na zpracování svého úkolu 15 minut, po uplynutí této doby se všichni shromáždí v 2. kryptě a bude zahájena společná prohlídka expozice v trvání cca třiceti minut.

Při této didaktické aktivitě bude jak učitel, tak žákům velmi užitečná mapa, která je součástí přílohy a která je obohacena o legendu, v níž je uvedeno rozvržení expozice.

²⁶⁰ Náměty nejsou seřazeny podle toho, jak je jim v expozici věnován prostor, ale podle významnosti. Tento postup jsem zvolila z toho důvodu, že ne vždy bude dostatečný počet žáků, aby bylo možné pokrýt vše.

²⁶¹ Za každým tématem je závorce uvedeno číslo krypty, kde žáci dané informace získají. Mapa s očíslovanými kryptami se nachází níže. Tato mapa je určena jak vyučujícímu, ale také žákům, kterým pomůže při jejich práci.

7.1.4. Barokní lékárna U Bílého jednorožce

V barokní lékárně U Bílého jednorožce se dostane ze strany průvodce návštěvníkům a školním exkurzím rozsáhlého výkladu a to jak o historii lékárny, tak i o barokní medicíně. V této expozici tedy nebude pracovat s žáky vyučující, ale zaměstnanec Vlastivědného muzea Dr. Hostaše. Pracovním listem, který jsem vypracovala, pak strukturuji a fixuji informace, které se žáci od průvodce dozvědí. Pro prohlídku barokní lékárny U Bílého jednorožce je třeba počítat s přibližnou časovou dotací ve výši čtyřiceti pěti minut.

Barokní lékárna U Bílého jednorožce je velmi unikátní památkou, při jejíž návštěvě bude splněn cíl, *že žáci zhodnotí kladné a záporné stránky barokní medicíny a posoudí vyspělost medicíny v 17. a 18. století.*

Jak v průvodcově výkladu, tak v pracovním listě je dějepis provázán s dalšími vzdělávacími obory. Zapojena bude výchova ke zdraví, jelikož *žáci vyjmenují současné hygienické návyky, které v minulosti naši předci neznali a které napomáhají prevenci před nemocemi.* Vzhledem k tomu, *že žáci uvedou příklady léčebných procedur a jejich dopad na lidský organismus a také znají způsob a využití pijavek lékařských,* bude zde obsažena i látka z přírodopisu. Žákům při vypracování pracovního listu budou moci čerpat jednak z rozsáhlého výkladu, ale také budou moci využít internetu, tím pádem bude ve výuce přítomný i mediální výchova.

Barokní lékárna U Bílého jednorožce

1. Z odpověz otázky.

Jak přišla lékárna ke svému názvu?

.....

Z kterého zvířete pochází bájný roh?

.....

Napiš o něm tři informace

.....

.....

.....

2. Pospoj významné mezníky v historii lékárny s roky

1639	a) Zisk domu na náměstí od jezuitského řádu a zbudování lékárny v prostorách domu.
1966	b) Zisk bájného rohu jednorožce
1740	c) Barokní lékárna získala vybavení jezuitské lékařské vybavení.
1773	d) V lékárně byl naposledy prodán lék zákazníkovi a provoz lékárny byl ukončen

3. Urči, které léky či léčebné procedury by ti mohly být v barokní době předepsány a které nemohly.

Lék / procedura	ANO/NE
Heparin na ředění krve	
Pouštění žilou	
Čertovo lejno	
Antibiotika	
Opium	

4. Rozpoznej živočichy na obrázku a zodpověz otázky.

Název živočicha:

Celý název:

Jak dostane do lidského těla?

Název látky, kterou obsahují její sliny:

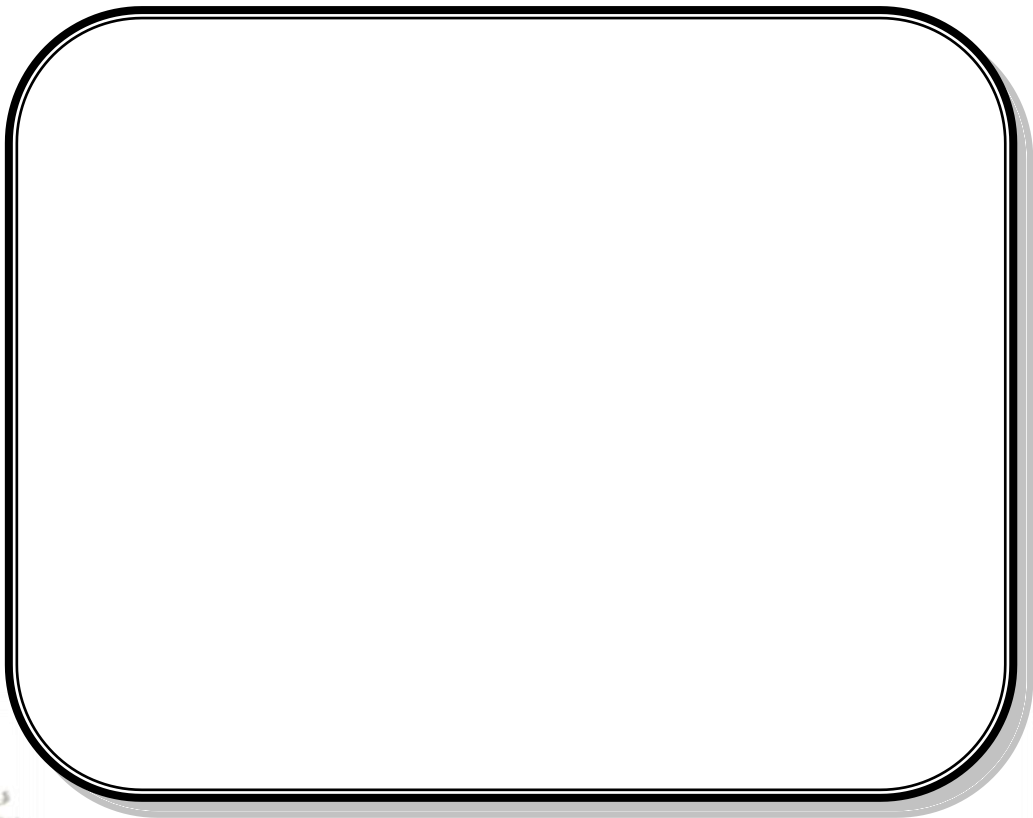
.....

.....

Jaké rozměry má tento exponát v lékárně?

Jmenuj jako příklad jednu nemoc, při níž se užívají:

5. Navrhni vývěsní štít lékárny U Bílého jednorožce.

8. Závěr

Na začátku své absolventské práce jsem si kladla za cíl zjistit, zda lze prezentovat barokní sloh žákům na základě klatovských historických památek. Po absolvování dlouhodobého průzkumu, badatelské a tvůrčí práce jsem tento svůj předpoklad jednoznačně potvrdila. Způsob podání obecné historické látky prostřednictvím regionálních prvků a typických kulturně-historických památek shledávám pro žáky základních škol nanejvýš motivačním a z hlediska informačního také plnohodnotným.

Nejednoho pedagoga by napadla výtku, že během takto plánované a koncipované výuky se žákům nedostane uceleného přehledu o kulturním stylu a společenském duchu baroka, o významných evropských barokních představitelích a jejich stěžejních dílech. Je pravda, že z jistého úhlu pohledu se o dílčí negativum skutečně jedná, avšak pozitiva, která přináší využití regionálních dějin, jsou početnější. Historická látka, která je prezentována s využitím působivých kulturně-historických objektů, významných osobností a míst „národní hrdosti“²⁶², se stává pro žáky bližší, pochopitelnější a konkrétnější. Za zdůraznění také stojí to, že se žáci blíže seznámí s prací některých významných českých představitelů barokního slohu a že si jejich dílo budou moci prohlédnout z různých úhlů pohledu.

Nezanedbatelným přínosem této práce, který jsem sledovala jako jeden z dílčích cílů, je prezentace dějin každodennosti barokní doby. Tzv. „living history“, která je výrazným a hodnotným prvkem moderní didaktiky dějepisu. Bývá mnohdy zastíněna rozsáhlými teoretickými charakteristikami uměleckých slohů a osobností jejich představitelů, jak tomu právě v případě baroka v evropském kontextu rozhodně je. Orientaci na dějiny každodennosti na pozadí regionální historie Klatov vidím nesporný přínos své diplomové práce.

Co se týče rámcového vzdělávacího programu, domnívám se, že mnou navrhované historické aktivity naplňují veškeré požadavky na moderní a smysluplnou historickou edukaci - rozvíjím klíčové kompetence v řadě uvedených aplikací také požadované mezipředmětové vztahy a průřezová témata.

Při koncipování a psaní své absolventské práce jsem si zvolila postupovat od obecného základu k regionálním dějinám. Právě díky tomuto přístupu, v němž směřuji od širokého edukačního celku k dílčím regionálním tématům, lze dosáhnout toho, že žáci se

²⁶² Heritage – pojem anglosaské metodiky označující místa významných událostí v dějinách země – místa bojišť, lidových povstání apod.

seznámí s barokním slohem zevrubně, a přitom uceleně. Získají jak teoretickou základnu, která jim pomůže pochopit barokní sloh, estetický ideál a životní filozofii v evropských souvislostech, tak také praktickou zkušenost zprostředkovanou zážitkem z exkurzí po místních památkách naplněnou osudy konkrétních lidí. Propojení obou těchto vzdělávacích přístupů dle mého názoru zajistí v hodinách dějepisu komplexní dojem z problematického, avšak zajímavého období 17. a 18. století.

9. Summary

In my thesis, titled Baroque in Klatovy: Didactic application in teaching history at elementary school, I dealt with a theoretical annotation of the topic and suggestions of suitable didactic applications. This dissertation is primarily meant for history teachers, who would like to make their lessons more extensive.

The Baroque style was really important for European art in 17th and 18th centuries and its influence can still be seen in Klatovy. Mainly thanks to work of the order Society of Jesus. This Order came in Klatovy during the Thirty Years War. They built here three buildings order dormitory, jesuit gymnasium and church Immaculate conception Virgin Mary and St. Ignatius. In basement of this church are Klattau's catacombs.

The Baroque apothecary At the White Unicorn was not built by the jesuit order but they had an influence on it. The exposition inside apothecary building gives a detailed information about medicine during the Baroque period. Visitors can see one part of everyday life in the 17th and 18th centuries. The picture Virgin Mary from Klattau shows us how important was religion during the Baroque period. We can find this picture in church Birth of Virgin Mary.

In the didactic part I found out best way of presenting the subject to the students. I discovered suitable didactic applications which would help to understand and remember the subject . In activities proposed by me, I took into account the requirements on students, such as the students cognitive abilities and the balance of difficulty of the tasks.

10. Seznam literatury

Literatura

BĚLINA, Pavel, KAŠE, Jiří, MIKULEC, Jiří, VESELÁ, Irena, VLNAS, Vít. *Velké dějiny země koruny české. Svazek IX., 1683 – 1740.* Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-105-4.

BÍLEK, Tomáš. *Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království českého zvlášť.* Praha: F. Bačkovský, 1896.

BOBKOVÁ – VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia.* Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-10812-5.

BURIÁNEK, František, PILAŘ, Jan, STEHLÍK, Ladislav. *Klatovy : Průvodce.* Praha: Svépomoc, 1971.

ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění.* Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-74-6.

ČERNÝ, Karel. *Jezuité a mor.* Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-967-6.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo : jezuité v Čechách,* Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4.

DOKOUPIL, Lumír. *Česká a slovenská historiografie: Materiály.* Ostrava: Pedagogická fakulta, 1983.

ECO, Umberto, *Dějiny krásy.* Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-677-7.

FARTHING, Stephen. *Umění. Od počátku do současnosti.* Praha: Slovart, 2002. ISBN 978-80-7391-622-0.

FRONEK, Jiří. *Johann Hiebel. Malíř fresek středoevropského baroka.* Praha: Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-275-7.

HEPP, Alexandr. *Maria vom Blut. Ein verletztes Gnadenbild aus Italien verbreitet sich in Mitteleuropa.* Kiblegg, 2001. ISBN 3863570103.

CHÁTELET, Albert, GROSLIER, Bernard Philipp. *Světové dějiny umění.* Praha: Ottovo nakladatelství, 1990. ISBN 80-7181-936-0.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl.* Praha: Libri, 2000. ISBN 80-85983-16-8.

KUDRNA, Jaroslav, PETRÁŇ, Josef, BENEŠ, Zdeněk, VLČEK, Radomír. *Čítanka k dějinám dějepisectví II.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví.* Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-8-7106-402-2.

- METLIČKA, Milan (a spol.). *Pravěk a raný středověk jihozápadních Čech*. Katalog expozice. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2015. ISBN 78-80-7247-123-2.
- OLIVERIUSOVÁ, Jana. *Nástin dějin kultury*. Praha: Idea servis, 2012. ISBN 978-80-85970-75-3.
- RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježísovo*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002. ISBN 80-86045-97-8.
- ROYT, Jan. *Zahrada Mariánská : Mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století*. Sušice: Muzeum Šumavy, 2000.
- ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-662-7.
- SALVOVÁ, Martina. *Barokní lékárna U Bílého jednorozce v Klatovech : Průvodce expozicí*. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, 2016. ISBN 978-80-86104-5.
- SVOBODNÝ, Petr, HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-424-1.
- SÝKOROVÁ, Lenka (a spol.). *Klatovy*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0.
- TANNER, Jan. *Muž apoštolský, aneb, Život a ctnosti ctihodného pátera Albrechta Chanovského z Tovaryšstva Ježíšova v českém království*. Od Jana Tannera z téhož Tovaryšstva. Praha: Ladislav Kuncíř,
- TOMAN, Rolf. *Baroko*. Architektura, sochařství, malířství. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-771-5.
- VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 1. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1927.
- VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov*. 1. část 2. dílu. Klatovy: Město Klatovy, 1930.
- VOREL, Petr. *Velké dějiny země koruny české. Svazek VII., 1683 – 1740*. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-648-7.

Kvalifikační práce

CHROUSTOVÁ, Eva. *Ikonografický program jezuitského kostela v Klatovech*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Jan Royt.

KLIČKA, Petr. *Pravěké Klatovsko*. Plzeň, 2011. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Helena Východská.

KOMÁRKOVÁ, Eliška. *Antonín Koniáš : Osobnost a dílo*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Karlova univerzita. Vedoucí práce Petra Večeřová.

SAMOHEJLOVÁ, Zuzana. *Dějiny Tovaryšstva Ježíšova v českých zemích se zaměřením na Klatovy*. Plzeň, 2013. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Drahomír Suchánek.

Příspěvky ve sbornících

ČORNEJOVÁ, Ivana. Jezuité v českých dějinách. Historie a bajky o jezuitech. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007, s. 10 – 22. ISBN 978-80-254-0908-4.

HEROLD, Miroslav. Klatovský kostel Neposkrvněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656 – 1773). In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007, 111 – 161. ISBN 978-80-254-0908-4.

HYLMAR, František. Od Chanovského do současnosti : Jaký je (vlastně) vnitřní svět jezuitů. In: *Pět hvězd nad českým královstvím*. Jan Nepomucký a katolická reformace, Klatovy: Město Klatovy, 2013, s. 23 – 30. ISBN 978-80-260-5367-5.

VALENTOVÁ, Kateřina. Jezuitské gymnázium počátku 18. století. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007, 100 – 110. ISBN 978-80-254-0908-4.

Periodika

KOJAN, David. Pojmenují nový druh karafiátu. *Klatovský deník*. Plzeň: Vltava, 2016, s. 2.

On-line zdroje

Arciděkanský (farní) kostel Narození Panny Marie [online]. Poslední změna 26. 7. 2014 [cit. 17. 10. 2016]. Dostupné z:

<http://www.farnost-klatovy.info/historie/arcidekansky.html>

Arciděkanský (farní) kostel Narození Panny Marie [online]. Poslední změna 21. 1. 2015 [cit. 17. 10. 2016]. Dostupné z: http://www.farnost-klatovy.info/?page_id=144

HAVIÁR, Stanislav. *Komplex jezuitských budov v Klatovech* [online]. [cit. 14. 3. 2017].

Dostupné z: <http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy>

CHROUST, Václav. Vojtěch (Albert) Chanovský. In: *www.katakomy.cz* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.katakomy.cz/novinky/novinky2013/06_23-chanovsky

HEROLD, Miroslav. *Seznam zesnulých jezuitů pohřbených v kryptách jezuitského chrámu Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly v Klatovech* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy/seznampohrbenych/seznamzesnulychjezuitu>

ŠMÍD, Josef. Historie školy. In: *www.klatovynet.cz* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://www.klatovynet.cz/gymkt/historie.asp>

CHROUST, Václav. Katakomy Klatovy. In: *www.katakomy.cz*. [cit. 22. 3. 2017].

Dostupné z: <http://www.katakomy.cz/katakomyklatovy/historiekrypty>

Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech. Příspěvková organizace [online]. [cit. 23. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.klatovynet.cz/muzeumkt/blinformace.asp>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013. [cit. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Catacomb. In: *www.britannica.com* [online]. 8. 11. 2009 [cit. 22. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/catacomb>

CHROUST, Václav. O financích projektu Klatovské katakomby 2010. In:

www.katakomy.cz [online]. [cit. 22. 3. 2017]. Dostupné

z:<http://www.katakomy.cz/novinky/novinky2012/o-financich-projektu-klatovske-katakomy-2010>

Obraz Panny Marie Klatovské [online]. Poslední změna 26. 7. 2014 [cit. 17. 10. 2016].

Dostupné z: <http://www.farnost-klatovy.info/historie/obraz.html>

Pěstitelé klatovských karafiátů [online]. [cit. 19. 1. 2016]. Dostupné z:

<http://www.zahradkari.cz/szo/klatovskekarafiaty/>

NOVÁK, Tomáš, *Bohuslav Balbín* [online]. [cit 14. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=43> [dne 14. 3. 2017]

Balbín, Bohuslav [online]. [cit 14. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=1865&burl=&pt=HS> [dne 14. 3. 2017]

Historie jezuitské koleje [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.knih-kt.cz/jezuite2007.php>

NOVÁK, Tomáš. Historie české provincie[online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://www.jesuit.cz/historie.php>

HRUŠKOVÁ, Jana. Hirudoterapie [online]. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://www.hirudoterapie.wz.cz/>

Specifické zdroje

Filmový dokument Barokní lékárna U Bílého jednorožce, k shlédnutí v expozici Katakomy Klatovy.

Informační panely v expozici Katakomy Klatovy.

Informační panely v kryptě kostela Narození Panny Marie

Text pro průvodce kostelem Narození Panny Marie, uložen na pokladně Katakomy Klatovy.

11. Přílohy

Seznam příloh

Textové přílohy

č. 1: Mapa klatovských katakomby

č. 2: č. 2: Rozvrh školní výuky na gymnáziích podle *Ratio studiorum*

Obrazové přílohy

č. 1: Obraz Panny Marie Klatovské

č. 2: Freska Panny Marie ve vesnici Re

č. 3: Interiér kostela Narození Panny Marie

č. 4: Bílá věž s barokním portálem, který byl původně portálem arciděkanského kostela

č. 5: Kostel Narození Panny Marie

č. 6: Jezuitská kolej a Balbínova ulice

č. 7: Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce

č. 8: Interiér kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce

č. 9: Původní portál do jezuitského gymnázia, který se nachází nad současným vchodem do klatovských katakomb

č. 10: Expozice Katakomby Klatovy

č. 11: Příklad na pouštění žilou, který je umístěn v prostorách katakomb

č. 12: Názorná ukázka způsobu pohřbívání v kryptách

13: Rekonstrukce podoby Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic

č. 14: Ostatky Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic

č. 15: Krypta, v níž jsou pochováni členové řádu Tovaryšstva Ježíšova

č. 16: Ostatky zemřelých, kteří nebyli členy jezuitského řádu

č. 17: Mumifikované tělo muže, který na tetanus

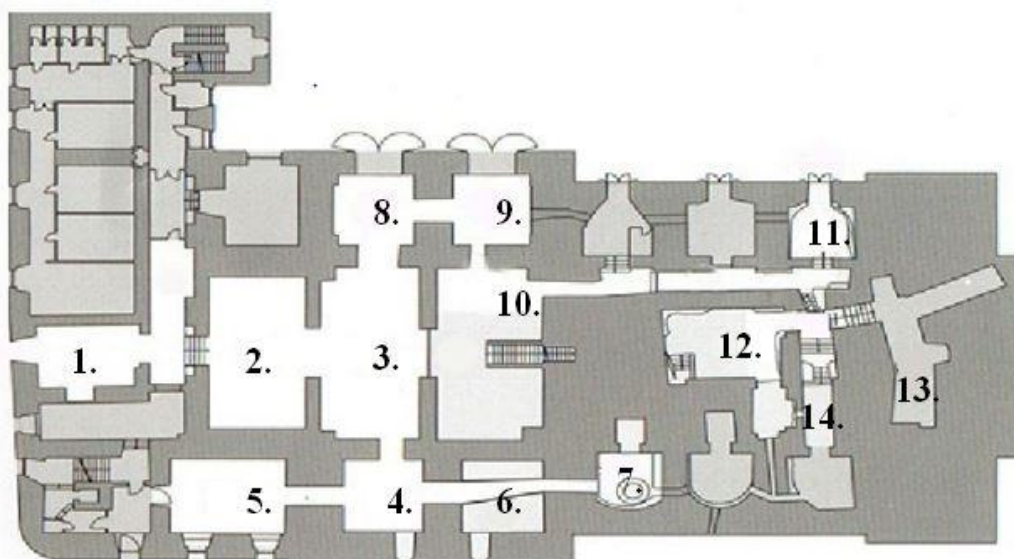
č. 18: Spojovací chodba v klatovských katakombách

č. 19: Štukový strop v bývalé jezuitské koleji

č. 20: Barokní lékárna U Bílého jednorožce

Textové přílohy

č. 1: Mapa klatovských katakomb²⁶³

Legenda

1. Pokladna

2. První krypta

V první kryptě, kterou návštěvníci uvidí, se nacházejí informace týkající se šlechtických rodů, které finančně podporovali jezuitský řád, kopie obrazu a příběh Panny Marie Klatovské, a také kovové destičky, kterými dříve byly označeny rakve pohřbených. Dominantou krypty je projektové plátno, na němž lze shlédnout naučná videa týkající se jezuitského působení v Klatovech.

3. Druhá krypta

Zde se nachází jedna maketa města Klatovy a jedna maketa jezuitského kostela. V této kryptě je možné seznámit se s misionářskou činností jezuitského řádu a s jeho organizací.

²⁶³ Sestaveno autorkou.

4. Třetí krypta

V tomto místě expozice je instalován jídelní servis jezuitů a návštěvníci zde mají možnost si přečíst jejich jídelníček. Mimo toho jsou zde umístěni dotykové obrazovky, které umožňují hostům prohlédnout si například detailní fotografie mumií, a nebo také snímky z jejich CT vyšetření.

5. Čtvrtá krypta

Místní prostory jsou věnovány vědním oborům, návštěvníci se zde mohou seznámit s přírodními vědami, s lékařstvím, divadlem a školstvím v barokní době.

6. Pátá krypta

V současné době slouží tato krypta jako zázemí pro konzervátorskou činnost.

7. Šestá krypta

Ve zdejší kryptě se nalézá studna a informační panely, kde si návštěvníci mohou přečíst fakta o místním ventilačním systému.

8. Sedmá krypta

V této části katakomb jsou umístěny liturgické předměty, které se užívaly při bohoslužbách.

9. Osmá krypta

Zde se nachází tělo Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic, jedná se o nejznámější a zároveň nejlépe zachovalou klatovskou mumii. Nedaleko od Anežčiny rakve je umístěna také její podobizna. Mimo Anežky se v kryptě nalézá také panel se základními informacemi týkajícími se chorob některých zde pochovaných lidí.

10. Devátá krypta

V těchto prostorách si mohou návštěvníci prohlédnout mumifikovaná těla členů jezuitského řádu, nachází se zde také kompletní seznam jezuitů, kteří byli v kryptách pod kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce pohřbeni.

11. Desátá krypta

V této kryptě není žádná expozice, po rekonstrukci katakomb zde byl východ, avšak v současné době je tento vchod uzavřen a návštěvníci opouští katakomby přes kasu.

12. Jedenáctá krypta

V poslední kryptě je možné si prohlédnout mumifikovaná těla občanů a šlechticů z Klatov a okolí, mimo mumií je zde umístěn také panel obsahující kompletní seznam zde pohřbených lidí, kteří nepatřili k jezuitům.

13. Původní sklep Korálkovského domu

V této části katakomb se nenachází žádná expozice, prostor je ale veřejně přístupný. Zdejší sklep zde byl zhotoven ještě před tím, než řád Tovaryšstva Ježíšova získal Korálkovský dům do svého vlastnictví. V pravé části sklepa je studánka, na jejíž hladině se kondenzuje vzdušná vlhkost. Přístup do sklepa je možná pouze přes schodiště, které je však nerovné a při sestupu je třeba dbát zvýšené bezpečnosti.

14. Spojovací chodba

Tato spojovací chodba ukončuje veřejně přístupnou část expozice, nalézají se zde čtyři mumifikovaná těla.

č. 2: Rozvrh školní výuky na gymnáziích podle *Ratio studiorum 1599*²⁶⁴

	nejnižší gramatika		střední gramatika		nejvyšší gramatika		poetika		rétorika	
	rudimentisté principisté		gramatisté		syntaxisté		poeti		rétoři	
6.45	první zvonění									
před	společná modlitba ve třídě									
7.00	cvičení paměti oprava písemných prací									
7.30	procvičování									
8.00	opakování poslední četby									
8.15	četba Cicerona									
8.30										
8.45	diktuje se téma domácí písemné práce						soutěže		výklad řeči	
9.00	cvičení	výklad	výklad a opakování	výklad	opakování	poetika	historie	výklad	rétorických	
9.15	opakování	gramatiky	gramatiky	metriky	gramatiky			rétoriky	pravidel	
9.30	bohoslužba									
13.30	cvičení paměti - latinská a řecká gramatika		cvičení paměti - latinská a řecká gramatika		recitování básní z paměti		recitování latinských nebo řeckých básní z paměti		výklad řeči	
14.00	opakování poslední gramatiky		opakování gramatiky		výklad básně		diktuje se téma domácí práce		rétorických pravidel	
14.15									opakování	
14.30	výklad gramatiky		výklad básně		výklad syntaxe		výklad básně		opak. poslední četby	
14.45									výklad	
15.00									řečtina	
15.15	řečtina		řečtina		řečtina		řečtina		soutěže	
15.30	výklad gramatiky	soutěže opakování	výklad gramatiky	soutěže opakování	soutěže		řečtina		společná modlitba	
po	společná modlitba v kostele či třídě nebo aule									

²⁶⁴ VALENTOVÁ, Kateřina. Jezuitské gymnázium počátku 18. století. In: *Barokní Klatovy*. Sborník textů ze symposia v Klatovech 27.–29. dubna 2007. Klatovy: Město Klatovy, 2007, 100 – 110. ISBN 978-80-254-0908-4.

Obrazové přílohy

č. 1: Obraz Panny Marie Klatovské²⁶⁵

č. 2: Freska Panny Marie ve vesnici Re²⁶⁶

²⁶⁵ Foto z archivu Římskokatolické farnosti v Klatovech [cit. 18. 4. 2017]. dostupné z: <http://www.klatovske-kostely.cz/category/mariansky-zazrak/>

²⁶⁶ Foto ze soukromého archivu Alexandra Heppa, [cit. 18. 4. 2017], dostupné z: <http://www.klatovske-kostely.cz/category/mariansky-zazrak/>

č. 3: Interiér kostela Narození Panny Marie²⁶⁷

č. 4: Bílá věž s barokním portálem, který byl původně portálem arciděkanského kostela²⁶⁸

²⁶⁷ Foto autor.

²⁶⁸ Foto autor.

č. 5: Kostel Narození Panny Marie²⁶⁹

č. 6: Jezuitská kolej a Balbínova ulice²⁷⁰

²⁶⁹ Foto autor.

²⁷⁰ Foto autor.

č. 7: Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce²⁷¹

č. 8: Interiér kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce²⁷²

²⁷¹ Foto autor.

²⁷² Foto Bobkart, [cit. 18. 4. 2017], dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/klatovy-jezuitsky-kostel-neposkvrnneho-poceti-p-marie-a-sv-ignace/detail>

č. 9: Původní portál do jezuitského gymnázia, který se nachází nad současným vchodem do klatovských katakomb²⁷³

č. 10: Expozice Katakomy Klatovy²⁷⁴

²⁷³ Foto autor.

²⁷⁴ Foto autor.

č. 11: Příklad na pouštění žilou, který je umístěn v prostorách katakomb²⁷⁵

č. 12: Názorná ukázka způsobu pohřbívání v kryptách²⁷⁶

č.

²⁷⁵ Foto autor.

²⁷⁶ Foto autor.

13: Rekonstrukce podoby Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic²⁷⁷

č. 14: Ostatky Anežky Kunhuty Příchovské z Příchovic²⁷⁸

²⁷⁷ Foto autor.

²⁷⁸ Foto autor.

č. 15: Krypta, v níž jsou pochováni členové řádu Tovaryšstva Ježíšovo²⁷⁹

č. 16: Ostatky zemřelých, kteří nebyli členy jezuitského řádu²⁸⁰

²⁷⁹ Foto autor.

²⁸⁰ Foto autor.

č. 17: Mumifikované tělo muže, který na tetanus²⁸¹

č. 18: Spojovací chodba v klatovských katakombách²⁸²

²⁸¹ Foto autor.

²⁸² Foto autor.

č. 19: Štukový strop v bývalé jezuitské koleji²⁸³

č. 20: Barokní lékárna U Bílého jednorožce²⁸⁴

²⁸³ Foto autor.

²⁸⁴ Foto autor.